

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2015-2018

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Daniel Baďura

Levicový extremismus – komunismus

Praha 2018

Vedoucí bakalářské práce:

Doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2015-2018

BACHELOR THESIS

Daniel Baďura

The left-wing extremism – comunism

Prague 2018

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 1.1.2018

Jméno autoraDaniel Baďura.....

Poděkování

Rád bych poděkoval mému vedoucímu bakalářské práce Doc. Ing. Štefanovi Daniesovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, věcné připomínky, vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Anotace

Hlavním cílem práce je přiblížit problematiku levicového extremismu, respektive komunismu. Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část nejprve vymezuje extremismus, dále pak levicový extremismus a jeho podkategorii, tj. komunismus. V první kapitole je vymezen extremismus a jeho jednotlivé formy s důrazem na levicový extremismus. Obsahem druhé kapitoly je charakteristika levicového extremismu a rovněž jsou analyzovány pojmy jako krajní levice a ultralevice. Ve třetí kapitole je analyzován samotný komunismus s tím, že jsou přiblíženy jeho jednotlivé ideové proudy a formy, přičemž okrajově je zmíněna i symbolika. Praktická část je tvořena dotazníkovým šetřením, ve kterém respondenti odpověděli na předem připravené otázky, korespondující s obsahem práce. Dotazník je zaměřen na otázky, které se dotýkají historie a aktuálního vývoje komunismu.

Klíčová slova

extremismus, komunismus, leninismus, levice, levicový extremismus, marxismus, stalinismus, ultralevice

Annotation

The main purpose of this Bachelor Thesis is the left-wing extremism, including the communism. The Bachelor Thesis is divided into the theoretical and the practical part. The theoretical part includes extremism, left-wing extremism and communism. In the first chapter is defined the extremism and its individual forms with focus on the left-wing extremism. The main content of the second chapter is characteristics of the left-wing extremism and analysis of the far-left and the ultra-leftism. In the third chapter is focused on the communism and its individual forms. The practical part consists of the survey, in which every respondent fills the questionnaire. The questionnaire consists of questions, which are focus on historical and actual development of communism.

Keywords

extremism, communism, left, left-wing, Leninism, Marxism, Stalinism, ultra-leftism

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 EXTREMISMUS	10
1.1 DEFINICE EXTREMISMU	10
1.2 TYPOLOGIE EXTREMISMU	11
1.2.1 PRAVICOVÝ EXTREMISMUS	11
1.2.2 LEVICOVÝ EXTREMISMUS	12
1.2.3 ISLÁMSKÝ FUNDAMENTALISMUS	13
1.2.4 NÁBOŽENSKÝ EXTREMISMUS.....	14
1.2.5 ETNICKÝ EXTREMISMUS	15
1.2.6 EKO-EXTREMISMUS	16
1.2.7 EXTREMISMUS CIZINCŮ.....	16
2 LEVICOVÝ EXTREMISMUS	17
2.1 KRAJNÍ LEVICE (ULTRALEVICE)	17
2.1.1 ULTRALEVICE.....	19
2.1.2 EVROPSKÁ KRAJNÍ LEVICE.....	20
3 KOMUNISMUS	23
3.1 NÁSTIN VZNIKU KOMUNISMU	24
3.2 HLAVNÍ IDEOVÉ VARIANTY KOMUNISMU.....	25
3.3 MARXISMUS	26
3.3.1 MARXISTICKÁ IDEOLOGIE	28
3.4 LENINISMUS	30
3.5 STALINISMUS	31
3.6 TROCKISMUS.....	32
3.7 MAOISMUS	33
3.8 EUROKOMUNISMUS	34
3.9 KOMUNISMUS V SOUČASNOSTI	35
3.10 SYMBOLIKA KOMUNISMU.....	35
PRAKTICKÁ ČÁST	36

4	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	36
4.1	VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE	36
4.2	REALIZACE VÝZKUMU	36
4.3	ANALÝZA DAT A ÚDAJŮ.....	37
4.4	ZKOUMANÝ SOUBOR.....	37
4.5	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU.....	37
4.6	VYHODNOCENÍ JEDNOTLIVÝCH OTÁZEK.....	38
4.7	VYHODNOCENÍ A ZÁVĚRY PRŮZKUMU.....	53
	ZÁVĚR.....	54
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	56
	SEZNAM ZKRATEK	58
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	59
	SEZNAM PŘÍLOH.....	60

ÚVOD

Hlavním cílem bakalářské práce je upozornit na levicový extremismus jako bezpečnostní hrozbu pro demokratický stát zejména pro mladší generaci, která nemá s tímto fenoménem zkušenosti. Jelikož je toto téma obsahově rozsáhlé, zaměřujeme se jen na komunismus a jeho ideové proudy. V současné době se komunistické strany se nacházejí ve spoustě vyspělých států, avšak v mnoha případech se zřekly svého původního, revolučního charakteru. Komunistické strany delší dobu tíhnou k reformní variantě sociální demokracie a někdy přijímají nové trendy v levicové politice.

V první kapitole je vymezen extremismus a jeho jednotlivé formy s důrazem na levicový extremismus. Obsahem druhé kapitoly je charakteristika levicového extremismu a rovněž jsou analyzovány pojmy jako krajní levice a ultralevice. Ve třetí kapitole je analyzován samotný komunismus s tím, že jsou přiblíženy jeho jednotlivé ideové proudy a formy, přičemž okrajově je zmíněna i symbolika.

Součástí poslední kapitoly je praktická část bakalářské práce. Na začátku zkoumání si stanovíme hypotézu, díky které vypracujeme dotazníkového šetření. Dotazník budeme distribuovat jednotlivým respondentům především pomocí emailu a sociálních sítí, například Facebooku. Tento způsob rozeslání dotazníků ocení především mladá generace, pro kterou je používání internetových služeb nedílnou součástí jejich životů. Obtížnější to zřejmě bude u starší generace, ale pokusíme se jim zajistit dotazník v tištěné podobě.

Autor při zpracování bakalářské práce využil obecné vědecké metody jako například indukci, dedukci, analýzu a syntézu. Autor dále využije obsahovou analýzu při vymezení základních pojmů dané problematiky.

TEORETICKÁ ČÁST

1 EXTREMISMUS

1.1 DEFINICE EXTREMISMU

Extremismus lze chápat jako typické označení pro cokoliv krajního, vyhraněného či výstředního, lze s ním však pracovat i jako s konceptualizovaným pojmem, který se vztahuje ke specifické ideové pozici. Takto je vymežován ve vědecké sféře a v úředních dokumentech. Pojem je používán (většinou bez bližšího vymezení) i v žurnalistické sféře a v politické aréně jako pojem s negativním zabarvením, sloužící k ostouzení politických protivníků.¹

V anglosaské literatuře je slovo *extremism* doloženo v roce 1865, kdy označovalo obecnou vlastnost nebo stav být extrémní. Samotný výraz „extrémní“ se však objevil asi v 15. století, ačkoliv do Middle English se dostal z Middle French a to z latinského *extremus* (tedy superlativa přídavného jména *exter*, **exterus**, které znamenalo být na vnější straně). Stará angličtina používala výraz extrémní (ang. extreme) pro označení vysokého stupně nějaké vlastnosti nebo velké vzdálenosti od centra, přičemž také bylo vnímáno jen jako superlativum ve smyslu nejvzdálenější či časově nebo prostorově poslední, později pouze jako krajní, končící, na hranici stojící. V každém případě souviselo anglické slovo *extreme* s popisem formy, a ne obsahu s tím, že postupem času se začalo používat k označení zvýšeného stupně nějaké vlastnosti, především pokud se rozsah vymykal klasickým zvyklostem. V českém jazyce bychom to vyjádřili slovy „značný“ nebo „mimořádný“. Anglické slovo *extreme* se v té době začalo znovu stupňovat a běžně se používalo ve tvaru *extremest*, tedy „nejextrémnější“. A sto let poté se anglický výraz *extreme* začal používat jako podstatné jméno, které vyjadřuje okrajový prostor či okrajovou hodnotu, tj. ve smyslu námi používaného slova „extrém“ či „krajnost“. V tomto smyslu vytlačoval nový výraz *extreme* starý výraz *extremity*, který se používal pro označení nejvzdálenější části či bodu nebo také označení krajů

¹ MAREŠ, M.: *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*, Barrister & Principal, Centrum strategických studií, Brno 2003. s. 36. ISBN 80-86598-45-4.

těla, tedy rukou a nohou. Je pozoruhodné, že tento význam má i německé slovo *Extremität*. Anglický výraz *extreme* se začal postupně objevovat i jako přídavné jméno k popisu toho, co se velmi široce nebo důkladně rozvinulo. V tomto přeneseném smyslu se pojem *extreme* začal dotýkat i podstaty věcí a tím konkurovat anglickému pojmu *radical*, česky „radikální“. Pro radikalismus by měl být určující obsah, podstata jevů, které označuje. Nicméně extremismus by měl popisovat politické subjekty, které ve své praktické činnosti užívají nepřiměřených prostředků, které nejsou nezbytné. Pro extremismus je tedy rozhodující forma antipostoje.²

V průběhu devatenáctého století se vyskytly v britském politickém tisku nové pojmy *extremist* (1846) a *extremism* (1865) a spolu s termínem „radikalismus“ začaly být používány jako bojovné termíny k označení nesmiřitelných a netolerantních pozic. Francouzský publicista Maxime Leroy v roce 1921 termín „extremismus“ použil ve své studii pro označení rudých extremistů Leninovy strany, kteří se stejně jako bílí extremisté vyznačovali absolutní vírou. Ve třicátých až padesátých letech se označení „extremismus“ začalo vyskytovat v pracích německých emigrantů Karla Loewensteina, který se zasloužil o založení konceptu militantní demokracie a v dílech Theodora W. Adorna i Hannah Arendtové z hlediska teorie totalitarismu, ale bez bližšího vymezení jeho obsahu.³

1.2 TYPOLOGIE EXTREMISMU

1.2.1 PRAVICOVÝ EXTREMISMUS

V rámci teorie extremismu jsou základními variantami, resp. směry pravicový a levicový extremismus. V těchto souslovích je podle Backese obsaženo pokračování dichotomie pravice-levice, které existuje od dob Velké francouzské revoluce. Jádrem věci je rozdílný vztah k principu rovnosti. Samozřejmě, že forma pravice a levice prošla

² STRANA DEMOKRATICKÉHO SOCIALISMU. N. Emancipace. *Levice, radikalismus a extremismus* [online]. číslo 3, ročník 2001 [cit. 2018-01-07]. Dostupné z: http://www.sds.cz/docs/emancip/e2001_3.htm.

³ BACKES, U. *Politischer Extremismus in demokratischen Verfassungsstaaten. Elemente einer normativen Rahmentheorie*. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1989. s. 38. ISBN 978-3-531-11946-5.

svým vývojem, a díky tomu rozdíly mezi nimi dnes nejsou tak zjevné, avšak na nejzazších koncích politického názorového spektra působí podle Backese antiteze jasně. **Pravicový extremismus** je obranně anti-individualistický, neguje základní demokratický axiom fundamentální lidské rovnosti a je soustředěný proti liberálům a demokratickým silám a produktu jejich vývoje čímž je demokratický ústavní stát. Na místo principu stejných politických práv pro všechny by měl nastoupit politický řád, který by institucionalizoval fundamentální rozdílnost lidí zakládající se na původu, výkonu, národnosti, etnické, nebo rasové příslušnosti.⁴

Podle Backese je možné za myšlenkové jádro pravicového extremismu v soudobých západních demokraciích pokládat antidemokratický konzervatismus, který obsahuje:

1. monarchismus;
2. nacionalismus, který člení: na kulturní společenství, světoznámé společenství, rasové společenství a dále se tam řadí etnocentrismus, etnopluralismus, separatismus a populismus;
3. fašismus;
4. xenofobii a rasismus.⁵

1.2.2 LEVICOVÝ EXTREMISMUS

Levicový extremismus (komunismus, anarchismus) soustředí do popředí zásadu rovnosti a pokouší se jej rozšiřovat na všechny oblasti života. Ačkoliv komunismus sociální nerovností narušuje myšlenku individuální svobody, tak anarchismus popírá každý stát, neboť stát donucuje, včetně demokratického. Ve vyzdvihování

⁴ BACKES, U.; JESSE, E. *Politischer Extremismus in der Bundesrepublik Deutschland*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1993. s. 53. ISBN 978-35-4905-155-9.

⁵ BACKES, U. *Politischer Extremismus in demokratischen Verfassungsstaaten. Elemente einer normativen Rahmentheorie*. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1989. s. 178-228. ISBN 978-3-531-11946-5.

fundamentální lidské rovnosti se sice levicové extremistické doktríny shodují s demokratickým ústavním státem, avšak použití této sociální rovnosti v praxi má neskutečné projevy a následky. Levicoví extremisté hlásají totální osvobození člověka od všech společenských (politických, ekonomických, kulturních) nežádoucích aktivit člověka a považují za zásadně možné vytvoření společenského řádu bez panství tvořeného rovnými a svobodnými lidmi. Na rozdíl od konstitučně-demokratického řádu se domnívají, že nedokonalost lidí, je možné překonat vytvořením „nového člověka“, který zapoví všechny známé formy společenského seskupení a vytvoří stav plné vyrovnanosti nebo bezstátní anarchické společnosti.⁶

Levicoví extremisté jsou obvykle racionálně „kovavější“ než pravicoví extremisté, ale ti opět hledají podporu u těch, „kteří prohráli s modernizací“. Pravicová a levicová varianta politického extremismu stojí myšlenkově proti sobě na opačných stranách, tj. jsou od sebe nejdále, avšak v politice se velmi přibližují, a dokonce nalézají společná témata. Mají totiž společného nepřítele a tím je demokracie, ale po jejím odstranění, by se od sebe vzdálily a staly se největšími politickými nepřáteli.⁷

1.2.3 ISLÁMSKÝ FUNDAMENTALISMUS

Typologie extremismu na pravicový a levicový byla rozšířena o islámský fundamentalismus, který Jesse označuje jako *zelený extremismus* podle vlajky proroka Mohameda a staví ho vedle extremismu rudého a hnědého. Jesse upozorňuje, že existují různé formy islámského fundamentalismu, které jsou světonázorově v konfliktu s myšlenkově neutrálním demokratickým státem, ačkoliv společně nepřijímají oddělení světské a duchovní moci, neboť podporují nějaký model teokratického panství. Džihád vnímají jako svatou válku, která má pomoci vzniku islamistického světového státu.⁸

⁶ BACKES, U.; JESSE, E. *Politischer Extremismus in der Bundesrepublik Deutschland*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1993. s. 40, 53-54. ISBN 978-35-4905-155-9.

⁷ DANICS, Š., TEJCHMANOVÁ, L. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskeptismus*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017, str. 15. ISBN 978-80-7452-122-5.

⁸ JESSE, E. *Politischer Extremismus heute: Islamischer Fundamentalismus, Rechts- und Linksetremismus*. Aus Politik und Zeitgeschichte, 2001. No. 46. s. 3.

Islámský extremismus využívá islámské náboženství k zahájení a udržování islámské teokracie založené na dogmatickém použití práva šaría. Je zřetelně netolerantní ke stoupencům jiných náboženství, bezkonfesijním a ateistům. V některých situacích jsou extremistické prvky součástí vzájemného vztahu mezi jednotlivými dílčími konfesemi islámu – sunnitě proti šíitům a naopak.⁹ Jako synonymum islámského extremismu bývá někdy aplikován pojem islamismus, ten je však rovněž používán v širším smyslu jako označení všech politických koncepcí islámu. Bojovné pojetí islamismu dominantně preferující tzv. džihád mečem se nazývá džihádismus.¹⁰

1.2.4 NÁBOŽENSKÝ EXTREMISMUS

Náboženský extremismus aplikuje náboženství k prosazování určitých zájmů, které vedou k zavedení nebo zachování teokratického režimu anebo k zjevné netoleranci k osobám jiné víry (které netolerantní nejsou) či k nadměrnému omezování práv a potlačování lidské důstojnosti příslušníků vlastního náboženského směru. Náboženský extremismus se ukazuje jak ve vymezených proudech velkých náboženství (v jejichž rámci působí i zdrženlivé demokratické směry), tak i v podobě jednotných – zpravidla menších – extremistických sekt a kultů (konkrétní odlišení obou vyhraněných typů je však často složité, protože i různé bezvýznamné sekty a kulty odkazují anebo míchají napojení na různá světová náboženství). Náboženský extremismus může být propojen i s myšlenkovými proudy extremismu, např. katolický extremismus s pravicovým extremismem.¹¹

⁹ BÖTTICHER, A. – MAREŠ, M.: *Extremismus*. München: Oldenbourg Verlag, 2011 (v tisku, zatím bez ISBN).

¹⁰ MAREŠ, M.: *Islamismus jako bezpečnostní hrozba pro Českou republiku* (nabídnuto k publikaci do časopisu Vojenské rozhledy, v recenzním řízení), 2011.

¹¹ BÖTTICHER, A. – MAREŠ, M.: *Extremismus. Theorien – Konzepte – Formen*. München: Oldenbourg Verlag, 2012. s. 281-286. ISBN 978-3-489-59793- 6.

1.2.5 ETNICKÝ EXTREMISMUS

V rámci studia politického extremismu začala část autorů používat pojem **etnický extremismus**, který pro Evropskou unii znamená náhlé bezpečnostní riziko. Studovaná problematika je složitá tím, že jednotlivý stát může být strůjcem etnického extremismu a etnického násilí, které mohou vyústit v etnický terorismus. V tomto směru spousta odborníků zdůrazňuje ochotu či neochotu dané vlády realizovat požadavky minority, která argumentuje etnickou výlučností s cílem získat autonomii nebo i vlastní stát. Jiní zase studují rozdíly etnických skupin v ekonomicky vyspělých a politicky podřízených regionech, disproporce v modernizaci a ekonomickém nebo kulturním pronikání přistěhovalců z jiných krajů, aktivní diskriminaci státních složek dotčené etniko-teritoriální menšiny, včetně asociální degradace či zmařené vzestupy elitních příslušníků etnických menšin jako určitého jiného vysvětlení vzniku separatistického snažení. Uwe Backes upozorňuje, že ideologická východiska separatistů jsou velmi různorodá, přičemž na jedné straně je ohraničuje marxismus-leninismus a na druhé straně otevřený rasismus.¹²

Etnický extremismus systematicky studoval v podmínkách západní Evropy Raphael Zariski, který používal i termín etnoteritoriální extremismus s tím, že určil i charakteristické znaky:

- a) užití násilí pro dosažení proklamovaných cílů, ale nemusí jít o terorismus;
- b) hlásání kulturní a politické výlučnosti;
- c) separatismus, který je možné nahradit i iredentismem.¹³

¹² BACKES, U. *Politischer Extremismus in demokratischen Verfassungsstaaten. Elemente einer normativen Rahmentheorie*. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1989. s. 217. ISBN 978-3-531-11946-5.

¹³ ZARISKI, R. *Ethnic Extremism among Ethno Territorial minorities in Western Europe. Dimensions, Cause, and Institutional Response*. Comparative Politics, 1989. Vol. 21, No. 3, s. 253-254.

1.2.6 EKO-EXTREMISMUS

V rámci studia extremismu se začala část odborníků zajímat i o eko-extremismus, který je slabším a druhořadým proudem, přičemž jeho vymezení je velmi problematické. Někteří odborníci eko-extremismus dokonce vnímají jako podtyp levicového extremismu. Naproti tomu další argumentují tím, že ekologická témata byla v meziválečném Německu propojena s ultrapravicovou ideologií v podobě ekofašismu.¹⁴

1.2.7 EXTREMISMUS CIZINCŮ

Termín extremismus cizinců je součástí extremismu, který je prosazován cizinci a imigranty (případně i jejich naturalizovanými potomky) na území určitého státu a má jádro a obvykle i převládající zájmy v zemích původu těchto cizinců či jejich předků. Z hlediska státu, na jehož území tito extremisté jakožto cizinečtí extremisté působí, je podstatné, jestli má vliv v souladu s jeho zahraničněpolitickým směrem či nikoliv, jestli aplikují násilí (jen na území původních států nebo i jinde, včetně státu jejich současného pobytu) a proti komu (cílů spjatých se zemí či regionem původu a vlastní komunitou nebo i objektům jiných států, včetně státu jejich současného pobytu) a jestli se snaží o změnu režimu či hranic pouze v původním regionu nebo i v širším rámci, včetně státu jejich současného pobytu.¹⁵

¹⁴ BACKES, U. *Politischer Extremismus in demokratischen Verfassungsstaaten. Elemente einer normativen Rahmentheorie*. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1989. s. 218. ISBN 978-3-531-11946-5.

¹⁵ MAREŠ, M.: *Extremismus cizinců: analýza konceptu a jeho aplikace v ČR*. Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu, roč. IV., č. 2, s. 1-15, 2005.

2 LEVICOVÝ EXTREMISMUS

2.1 KRAJNÍ LEVICE (ULTRALEVICE)

Krajní levice je politologický pojem, který se užívá k souhrnnému označení politických ideologií a aktivit směřujících k vytvoření velké či naprosté sociální rovnosti ve společnosti a odstranění všech forem sociální hierarchie. Za krajně levicové ideologie lze považovat: anarchismus (mimo anarchokapitalismus), komunismus a revoluční socialismus.¹⁶

Mluvíme-li o krajní levici, otevírá se před námi prostor, strukturovaný jiným způsobem od krajní pravice. Základní rozdělení tohoto politického pole v sobě zahrnuje dvě ideologie – anarchismus a komunismus. Samotný termín „komunismus“ představuje střešový pojem, spjatý v podstatě pouze společnými marxistickými kořeny. Na jedné straně je možné pod něj umístit tak odlišné ideologické směry jako stalinismus či maoismus a na straně druhé kritickou teorii frankfurtské školy. Složitost terminologie se dále zvyšuje díky tomu, že pojem „komunismus“ odkazuje i k některým nemarxistickým proudům – např. ke komunistickým snahám prvotního křesťanství, utopického myšlení, raného socialismu nebo anarchismu.

Na rozdíl od stran krajní pravice mají komunisté za sebou velmi odlišný vývoj. Komunistické strany vznikaly jako východiska radikálního směru dělnického hnutí a velmi často měly masový charakter. Ten si částečně ponechaly i po druhé světové válce, ve které se zakořenily v evropské politice, často jako relevantní politický partner podílející se na moci a vládě, což zpětně mělo vliv na jejich strukturu i ideologii, která se vzdálila původnímu radikálnímu zaměření. Na rozdíl od stran nacistického typu tak mají za sebou progres, který jejich ideologii značně proměnil.

Po připojení konkurenčního anarchismu do spektra levicových uskupení se situace ještě zkomplikuje. Samotný anarchismus se rozděluje na dvě významně odlišné části

¹⁶ WOSHINSKY, O. *Explaining Politics: Culture, Institutions, and Political Behavior*. Oxon, England, UK; New York, USA: Routledge, 2008. s. 145-149. ISBN 978-0203933183.

(individualistickou a kolektivistickou), a navzdory tomu má jeho kolektivistická odnož řadu společných bodů s klasickým marxismem, své spojení s ním od počátku své existence velmi důrazně odmítá a staví se kvůli němu do opozice. Na druhé straně anarchistické skupiny se skupinami „komunistického“ zaměření na jednotlivých kampaních často spolupracují (v tomto případě mluvíme hlavně o situaci v západní Evropě, zatímco v postkomunistických zemích to není příliš časté). Anarchistické skupiny se také často podílejí na aktivitách, které většinová společnost přijímá a pokládá za prospěšné (ekologie, lidská práva, antifašismus), takže lze mnohdy pro členy těchto skupin obtížně užívat pojem extremistů.¹⁷

Také sociální složení krajně levicových uskupení je odlišné od skupin na krajní pravici. I v tomto případě nalezneme větší zastoupení mládeže, ale ve většině případů se jedná o skupiny studentů studujících, jak střední, tak i vysoké školy. Intelektuální zázemí je tak mnohem hlubší a úroveň používaných argumentů jen obtížně srovnatelná s podobnou situací na krajní pravici. Ostatně k různým formám radikálně-levicových ideologií se hlásí či hlásila řada světových intelektuálů.

Ze všech těchto důvodů je zřejmé, že nelze prakticky položit pravítko mezi krajní pravici a krajní levici s odůvodněním, že se jedná pouze o dvě strany stejné extremistické mince. Krajní levice je bezpochyby ovlivněna aktivistickým stylem, stejně jako je tomu u krajní pravice, ale jinak navazuje na úplně jinou ideologii, směřuje k odlišným cílům a obrací se i k jinému sociálnímu prostředí.¹⁸

Existují dva hlavní **podtypy krajní levice**:

- 1. Radikální levicové strany**, které touží po celkové systémové přeměně kapitalismu, přičemž jsou také označovány i jako extrémní strany. Radikální levicové strany akceptují demokracii (alespoň verbálně), ale zároveň své

¹⁷ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 85-86. ISBN 978-80-7367-098-6.

¹⁸ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 85-86. ISBN 978-80-7367-098-6.

politické reformy (často nepřesně definované) směřují k vytvoření přímé demokracie a místní participativní demokracie, přičemž mají v úvahu zohlednit práva vyloučených a přehlížených (např. nezaměstnaných a migrujících pracovníků). Jejich anti-kapitalismus obsahuje nenávisť k „neoliberálnímu“ globalizovanému kapitalismu, včetně široce chápané privatizace. V současné době už nepodporují plánovanou ekonomiku, ale smíšený trh, tj. kombinaci veřejného a soukromého sektoru, který vymezují na služby a na malé a středně velké podniky.

- 2. Extrémní krajní levicové strany** vyjadřují mnohem větší nepřátelství vůči liberální demokracii, běžně odmítají všechny kompromisy s „buržoazními“ politickými stranami, včetně sociální demokracie a vyzdvihují mimoparlamentní boj. „Anti-kapitalismus“ definují velmi striktně, neboť všechny podniky v rámci trhu vnímají jako velké nebezpečí při dosahování sociální rovnosti ve společnosti.¹⁹

2.1.1 ULTRALEVICE

Ultralevice je shrnujícím pojmem pro celou řadu levicových ideologií komunistického, trockistického či anarchistického typu. Na rozdíl od ultrapravice zde nepanuje všeobecná shoda, jak zacházet s komunistickými stranami, které jsou již dlouhá desetiletí v mnoha zemích zavedenými součástmi politického systému a řada z nich se běžně podílí i na vládě. Navíc spousta z nich prošla od konce druhé světové války značným vývojem, který je často odvedl od „tvrdé“ leninské či stalinistické linie k umírněnějším variantám. Zvláště obtížný je přístup k různým skupinám navazujícím na filozofii původního marxismu, které odmítají revoluci a diktaturu proletariátu.

¹⁹ MARCH, L. *Parteien links der Sozialdemokratie in Europa. Vom Marxismus zum Mainstream? Internationale Politikanalyse*. Friedrich Ebert Stiftung, 2008. s. 3. ISBN 978-3-86872-000-6.

Hranice vymezující ultralevicový sektor jsou tak mnohem méně zřetelné než v případě ultrapravice.²⁰

2.1.2 EVROPSKÁ KRAJNÍ LEVICE

Evropská krajní levice v současné době prošla procesem hluboké deradikalizace ve srovnání s mezinárodním komunistickým hnutím před třiceti lety. Klasická krajní levice, která si zachovává „revoluční“ identitu v duchu modifikovaných myšlenek Marxe či Trockého je v jednotlivých evropských zemích zastoupena pouze okrajově, určitou výjimkou je Řecko, Portugalsko a Francie. Obě, jak radikální, tak extrémní levice, jsou chápány jako krajně levicové na základě jejich silné kritiky ekonomické a sociální nespravedlnosti evropských liberálních demokracií s tím, že tvrdě prosazují rozhodující roli veřejného sektoru v ekonomice a zvýrazňují sociální práva pracujících ve svých politických programech. Na druhé straně může být jejich síla radikalismu a extremismu zpochybňována, od té doby, co se většina okrajových levicových skupin běžně podílí na volebním procesu a nevysvětlují svoji politickou činnost směřující k socialismu v duchu revolučních marxistických myšlenek. Například, francouzské a italské komunistické strany v současné době nemluví o revoluci, ale pouze o překlenutí nebo zdolání kapitalismu.

Zahraniční odborníci člení evropskou krajní levici na základě jejích politických a ideologických preferencí do čtyř hlavních podskupin:

1. **Komunisté**, kteří znázorňují docela širokou podskupinu. Bez moskevského tlaku by „ortodoxní“ komunismus neexistoval možná mimo závazek k marxismu, samotný komunistický název a symboliku, včetně historického významu komunistického „hnutí“ mezi aktivisty. „Konzervativní“ komunisté svůj ideový základ vidí v marxismu-leninismu, zachovávají si poměrně pozitivní postoj k bývalému Sovětskému odkazu, nýbrž jejich strany prosazují stranickou disciplínu (tzv. leninský demokratický centralismus) a stále pohlížejí

²⁰ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 18. ISBN 978-80-7367-098-6.

na svět skrze prizma imperialismu a studené války s tím, že v některých stranách sílí nacionalismus a populismus (viz Rusko a Řecko). Na druhé straně reformní komunisté, kteří jsou stále více přizpůsobiví a různorodí. Odklání se od základů bývalého sovětského modelu (např. leninismus a demokratický centralismus v případě Itálie, Francie a České republiky), ale zůstává významná opozice vůči tržnímu hospodářství (např. ve Francii a na Kypru). Dále si osvojují nebo se verbálně hlásí k novým levicovým programům, které vznikly po roce 1968. Příkladem může jít o feminismus, environmentalismus nebo ekologickou demokracii.

2. **Demokratické socialistické strany**, které se samy vymezují, jak vůči „totalitnímu“ komunismu, tak i vůči „neoliberální“ sociální demokracii a zcela akceptují témata „nové levice“ jako feminismus, environmentalismus, a sebeřízení, také zastávají nedogmatický a v mnoha případech nemarxistický socialismus, který se zaměřuje na témata místní participace a substantivní demokracie a je spjat s podporou alternativních životních stylů a etnických menšin. Hlavními stoupenci tohoto postoje jsou „severské levicové strany zelených“ na Islandu, v Norsku, Švédsku, Dánsku a Finsku, které nejpřesněji znázorňují „eko-socialistický“ postoj, který sdružuje ekonomickou a environmentální kritiku kapitalismu.

3. **Populistické socialistické strany**, které mají podobné ideologické socialistické jádro, avšak v jejich politice je silnější anti-elitní a anti-instituční důraz vůči liberální demokracii. Taktéž se více zaměřují na identitu než na třídní zájmy, neboť jejich politika se soustředí na regionalismus, nacionalismus nebo záležitosti práva a pořádku. „Populismus“ je kontroverzním tématem, nýbrž je velmi často používán proti politickým oponentům s tím, naznačuje nezodpovědnost, demagogii a nesplnitelné sliby. To platí pro většinu malých opozičních stran, které mají za úkol na sebe upozornit velkými „sliby“, neboť samy cítí, že mají malou šanci získat parlamentní zodpovědnost. Přesněji řečeno populismus odkazuje na politickou ideologii, která „pojednává o společnosti

jako o celku rozděleném na dvě homogenní a protichůdné skupiny, zdravý lid versus zkorumpovaná elita, přičemž tvrdí, že politika by měla být výrazem obecné vůle zdravého lidu“. Populistické strany můžeme definovat jako ty, které se vymezují proti všem ostatním „mainstreamovým“ nebo „institutivním“ politickým stranám a hledí na sebe jako na jediné zásadové obránce „obyčejného člověka“, silně se opírající o emocionální projev a protestní citění. Typickým příkladem tohoto populistického skonu byly volební slogany nizozemské Socialistické Strany v roce 1990: „Volte proti!“ a německé PDS, tvrdící, že „Volební den je den protestu“.

4. **Sociální populistické strany**, které se nejvíce podobají klasickým populistickým hnutím (např. v Latinské Americe), s dominantně ztělesněným vedením, poměrně slabou organizací a nesoudržnou ideologií, spojující levicová a pravicová témata se silným anti-institučním důrazem. Většina těchto stran dokonce nepatří ke krajní levici, nýbrž jejich politika nemá trvale anti-kapitalistické a silně radikální rysy, přičemž spousta z nich nemá dlouhou životnost bez zastoupení v institucích Evropské unie. Navzdory tomu jsou tyto strany podstatné jako jeden z faktorů při objasňování, z jakého důvodu je ve východní Evropě skutečná krajní levice mnohem slabší než v západní Evropě (s výjimkou komunistů). Často hájí kvazi-levicové radikální slogany a prosperují v relativně nestrukturovaných politických systémech východní Evropy, ve které jsou „levice“ a „pravice“ mnohem méně jasně definovány, a socio-ekonomické problémy jsou hlubší. Archetypní „sociální populistické“ strany – s lišícím se stupněm radikalismu – zahrnují již zaniklou Asociaci slovenských pracujících, srbskou Socialistickou Stranu Miloševice, Slovenský směr, Litevskou pracovní stranu a ruskou stranu „Just Russia“.²¹

²¹ MARCH, L. *Parteien links der Sozialdemokratie in Europa. Vom Marxismus zum Mainstream? Internationale Politikanalyse*. Friedrich Ebert Stiftung, 2008. s. 3-4. ISBN 978-3-86872-000-6.

3 KOMUNISMUS

Komunismus představuje i po rozpadu východního bloku na rozhraní osmdesátých a devadesátých let 20. století důležitou součást politického spektra v globálním, evropském i českém rámci. Je stále významnou součástí krajní levice a jeho ideje oslovují miliony lidí. Nachází se v různých ideových i organizačních formách, což je i případ soudobé České republiky.

V širším slova smyslu je pojem komunismus spojen s idejemi a aktivitami soustředěnými na život v různých druzích komun (z toho důvodu do něj spadají různé historické formy soužití v rovnostářských komunitárních kolektivech). V užším slova smyslu mluvíme o idejích a aktivitách, které navazují na učení Karla Marxe a Bedřicha Engelse, které bylo rozvíjeno Vladimírem Iljičem Leninem a nebylo primárně reformováno moderními sociálně-demokratickými přístupy.²²

Komunismus v jeho rámci vychází z dialektického materialismu, pracuje s koncepcí třídního boje a usiluje o nastolení beztřídní společnosti, v jejímž rámci by byly zespolečněny výrobní prostředky a časem byl odstraněn i stát. Socialismus je předstupněm komunismu a k přechodu od kapitalistické společnosti k socialistické je nepostradatelné realizování revoluce.²³

Řada původních dogmat komunismu se dočkala skutečné opravy pod vlivem společensko-politického vývoje, ačkoliv někdy si sami komunisté tuto revizi nechtějí připustit. S postupujícím vývojem západních společností a nárůstem sociálních států ztratila na významu role proletariátu, místo níž někteří neomarxisté používají pojem prekariát soustředěný k novým nejnižším vrstvám společnosti.²⁴ Revoluce, která byla

²² MAREŠ, M. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Praha: Grada Publishing, a.s. Vyd. 1. 2011. s. 15. ISBN: 978-80-247-3797-3.

²³ BOCHEŇSKI, J. M. *Marxismus-leninismus. Věda nebo víra*. Olomouc: Velehrad, 1994. s. 141. ISBN: 80-901614-5-6.

²⁴ HUDEČEK, J. *Evropské aspekty v politice české radikální levice*. Alternativy č. 28. s. 13-18.

původními marxisty, a především poté leninisty chápána jako násilný fenomén, začala být v některých vyjádřeních eurokomunistů a dalších revizionistů označována i jako širší – ne nutně násilný – proces zásadní proměny společnosti.²⁵

Další pojetí komunismu byla vztažena pouze ke komunistickému hnutí složená z politických stran, jejich satelitních organizací a politických režimů, případně k bloku komunistických států – ať už jenom pod vedením SSSR, nebo i konkurenčních komunistických států (např. maoistické Číně v době čínsko-sovětského sporu). Tato pojetí byla velmi zužující již v době svého vzniku a dnes už jsou historicky překonána.²⁶

3.1 NÁSTIN VZNIKU KOMUNISMU

První myšlenky pojednávající o společnosti bez soukromého vlastnictví nalezneme již v Platonově ideální polis, kterou popsal ve svém díle „Ústava“. Podobné myšlenky se objevují i v některých směrech raného křesťanství, ze kterého se dostávají do středověkých ideálů mnišství a řádových společenství. Opět se tato idea objevuje v Morově „Utopii (1516)“ a v průběhu 17. a 18. století se ukazuje nejprve u některých náboženských myslitelů a později i u některých osvícenců.

Rozvoj kapitalismu v 19. století s sebou přinesl spoustu sociálních problémů, na které společnost nebyla připravena. Na základě toho vniklo dělnické hnutí, které převzalo některé radikální ideje. Jedna skupina dělnických radikálů se přiklonila na stranu marxismu. Na počátku 20. století se tato skupina rozštěpila na umírněné sociální demokraty, kteří požadovali přechod k socialismu pokojnou formou, a radikální komunisty, kteří upřednostňovali sociální revoluci. V roce 1917 proběhla v Rusku revoluce vedená Vladimírem Iljičem Leninem (1870-1924), která ustanovila první socialistický stát, Sovětský svaz. Lenin čerpal z revolučního marxismu, ale pozměnil ho

²⁵ FIALA, P.; MAREŠ, M.; SOKOL, P. *Eurostrany. Politické strany na evropské úrovni*. Vyd. 1. Brno: Společnost pro odbornou literaturu a nakladatelství Barrister&Principal. 2007. s. 151-152. ISBN 978-80-87029-05-3.

²⁶ MAREŠ, M. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Praha: Grada Publishing, a.s. Vyd. 1. 2011. s. 16. ISBN: 978-80-247-3797-3.

k obrazu svému. Josif Vissarionovič Stalin (1879-1953), který se po Leninově smrti chopil moci v sovětském státě, byl také stoupencem marxismu, avšak mnohem více pozměnil Leninův odkaz. Po druhé světové válce vzniklo pod vlivem SSSR v Evropě a v Asii mnoho dalších socialistických států. Západní komunistické strany se ovšem východnímu bloku postupně vzdalovaly a na základě vzniku tzv. eurokomunismu přijaly pozici radikální, byť loajální opozice v rámci západních států. Současně však leninská verze marxismu inspirovala v 60. a 70. letech vznik teroristických skupin v západní Evropě, vycházejících z radikálního studentského hnutí. Společnost je vnímala negativně a z toho důvodu diskreditovalo radikálně-levicové postoje jako takové. V rozmezí let 1989-1991 došlo k rozpadu SSSR a celého východního bloku satelitních států navzdory tomu, že by se některému z nich podařilo dosáhnout komunismu.²⁷

3.2 Hlavní ideové varianty komunismu

- 1) **dogmatický marxismus** (vychází z původních dogmat děl Karla Marxe a Bedřicha Engelse, ale bez zhodnocení Leninova vlivu);
- 2) **marxismus-leninismus** (klade důraz na pozici centralizované strany a násilnou revoluci vedenou proletariátem), může se nacházet v obecné nepopsatelné formě nebo specializovaných podtypech, jako jsou:
 - I. **stalinismus** (klade důraz na centralizovaný komunistický stát a zachování poslušnosti na základě teroru, v současné době je typický pro stalinistickou éru);
 - II. **trockismus** (klade důraz na odmítnutí byrokracie komunistického státu a na trvalou revoluci);
 - III. **maoismus** (klade důraz na roli rolnictva v revoluci i komunistickém státě, dokonce i na čínskou dominanci);
 - IV. **komunismy třetího světa a nezúčastněných zemí** (často vyzdvihující národní či regionální specifika)

²⁷ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 86-87. ISBN 978-80-7367-098-6.

- V. **neobolševismus** či **neokomunismus** (pragmatické kombinování dogmatických přístupů s jednotlivými opravami a přizpůsobování se současným poměrům s cílem maximalizace vlivu marxisticko-leninské ideologie a dědictví komunistické éry v reálných podmínkách);
- VI. **levý komunismus** (docela zavádějící, ale zavedený pojem, označující komunistické směry odmítající centralistické tendence a zdůrazňující roli místních sovětů a komun);
- VII. **neomarxistické komunistické směry** (včetně prvků v demokratickém socialismu);
- VIII. **národní bolševismus** (směr zdůrazňující silně racionální či pannacionální prvky v komunistickém hnutí, nachází se na rozhraní krajní pravice a krajní levice).²⁸

3.3 MARXISMUS

Marx popisuje socialismus jako politickou ideologii a také rozlišuje různé etapy budování socialistické společnosti na základě této ideologie, přičemž komunismus je poslední etapou ve vývoji této socialistické a spravedlivější společnosti, jde o beztřídní společnost, tj. zanikají společenské třídy a tím i politika, která je výrazem boje těchto tříd. Komunistická zásada: každý podle svých schopností a každému podle jeho potřeb. Po smrti Karla Marxe byly jeho názory označeny za marxismus, tj. politickou ideologii. Jeho dvě hlavní díla: Manifest komunistické strany a Kapitál s tím, že v prvním díle popisuje historické poslání dělnické třídy, tj. provedení socialistické revoluce, čímž osvobodí dělnická třída nejen sebe, ale i celou společnost. Ve druhém díle Kapitál vysvětluje teorie nadhodnoty, tj. podstatu vykořisťování. Obě označení byla v minulosti považována za jedno a totéž, avšak po první světové válce se jasně oddělila. Raný kapitalismus 19. století a velmi špatné pracovní podmínky formující se dělnické třídy významně ovlivnily podobu marxismu.

²⁸ MAREŠ, M. *Krajní pravice a krajní levice* v ČR. Praha: Grada Publishing, a.s. Vyd. 1. 2011. s. 16-17. ISBN: 978-80-247-3797-3.

Základy marxismu a komunismu položili Karl Marx (1818-1883) a Friedrich Engels (1820-1895). Základní díla marxismu představují především „Komunistický manifest (1848)“, ve kterém Marx s Engelsem ve zkratce představují svou kritiku stávajících poměrů a svou vizi nové společnosti. Druhou zásadní knihou marxismu je „Kapitál (první díl 1867, druhý a třetí díl posmrtně 1885 a 1894)“, ve kterém Marx rozebírá ekonomická východiska kapitalismu a definuje svoji teorii nadhodnoty, tj. podstatu vykořisťování.²⁹

V roce 1863 byla založena International Workingmen's Association (IWMA), známá také jako První internacionála. Představovala mezinárodní fórum, ve kterém se prolínaly všechny proudy radikálního dělnického hnutí, od socialistů přes marxisty až po anarchisty, což způsobovalo komplikace v jejím fungování. Marxistické křídlo fungovalo do roku 1876, anarchistická internacionála o rok déle.³⁰

Po Marxově smrti rozvíjel jeho odkaz nejprve Friedrich Engels a později Karl Kautsky (1854-1938). Záhy se objevily tendence marxismus pomíjet, a to jak jeho pracovní teorii hodnoty, tak způsob revoluční cesty ke komunismu. Někteří ekonomové začali tvrdit, že třídní neshody se ve společnosti neprohlubují, ale naopak stírají. Současně s tím se začaly projevovat názory, především ze skupiny umírněných socialistů, kteří usilovali o politiku v rámci parlamentní demokracie, že k socialismu se člověk může propracovat evolučním a demokratickým způsobem, tj. politickými reformami a nikoli pouze revolucí. Nejvýznamnějším propagátorem této myšlenky byl Eduard Bernstein (1850-1924), jejím kritikem byl Vladimír Iljič Lenin-Uljanov (1870-1924), který trval na revolučním způsobu změny kapitalistické společnosti a vytvoření spravedlivější a humanističtější společnosti.³¹ V tomto ohledu Lenin požaduje, aby

²⁹ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 88-90. ISBN 978-80-7367-098-6.

³⁰ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 88-90. ISBN 978-80-7367-098-6.

³¹ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 88-90. ISBN 978-80-7367-098-6.

vznikl revoluční předvoj, ve formě komunistické strany, která bude šířit socialistickou ideologii mezi dělníky a rolníky, aby si uvědomovali, co je jejich historickým posláním, tj. provést socialistickou revoluci a osvobodit od vykořisťování nejen sebe, ale i celou společnost, protože dělnická třída je nejrevolučnější třídou.

V roce 1889 byla založena Druhá internacionála, ve které měli hlavní slovo umírnění socialisté, ale existovala zde i revoluční skupina okolo Lenina, tzv. bolševici. Po první světové válce významně ovlivnil Marxovu teorii Antonio Gramsci (1891-1937), který odmítl teorii dialektického materialismu, kritizoval ideje snižující člověka pouze na výrobní jednotku a požadoval posun pozornosti marxistů od ekonomie k ideologii, propagandě a kultuře.³²

Po druhé světové válce se významným stoupencem marxismu stala frankfurtská škola v čele s Herbertem Marcusem (1898-1979) a Theodorem Adornem (1903-1969) a odkaz k marxismu se objevoval také v existencialismu Jeana Paula Sartra (1905-1980). Jejich vliv se promítnul při vzniku tzv. eurokomunismu v sedmdesátých letech 20. století.³³

3.3.1 MARXISTICKÁ IDEOLOGIE

Marxismus je ideologií skládající se jak z filozofické části, tak z ekonomické analýzy kapitalismu. Marxovo učení má trojí kořeny – anglickou politickou ekonomii, francouzský socialismus a německou idealistickou filozofii, která vychází zejména z filozofie Georga Wilhelma Friedricha Hegela (1770-1831). Hegelova filozofie spočívala ve víře, že hlavním tématem historie je vývoj lidské svobody a dialektika.³⁴

³² CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 88-90. ISBN 978-80-7367-098-6.

³³ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 88-90. ISBN 978-80-7367-098-6.

³⁴ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 90-93. ISBN 978-80-7367-098-6.

Jádrem Marxova ekonomického učení je myšlenka třídního boje. Podle Marxe je celá historie ve skutečnosti historií boje ovládaných s ovládajícími. Marx tvrdil, že společnost v průběhu dějin prošla několika stupni vývoje od prvobytně pospolné společnosti po společnost industriální. Kapitalismus však všechny tyto ideologie potlačil a na základě toho utiskování nižší třídy se ukázalo v celé své nahotě. Nový ekonomický systém industriální kapitalistické společnosti vedl podle Marxova učení k tomu, že buržoazie dosáhla větší moci než jakákoli jiná třída v historii, ale zároveň vytvořil i svého největšího odpůrce, kterým se stal právě proletariát. Buržoazie podle Marxe ovládá výrobní prostředky, díky nimž může ovládat třídu proletářů, která výrobní prostředky nevlastní a vlastní pouze svoji pracovní sílu, tj. schopnost pracovat.³⁵

V ekonomické oblasti Marx vycházel zejména z ekonomie Adama Smithe (1723-1790) a pracovní teorie nadhodnoty Davida Ricarda (1772-1823). Jádrem Marxova koncepce ekonomie byly pojmy práce a vykořisťování. Dělník pracuje a dostává od kapitalisty zpět část své vykonané práce v podobě mzdy. Mzda je dostačující pro dělníka pouze na fyzické přežití navzdory tomu, že jeho vykonaná práce přináší větší hodnotu, přičemž rozdíl mezi touto hodnotou a mzdou je zisk vlastníka výrobních prostředků, tj. kapitalisty. Zisk, nadhodnotu, si přivlastňuje kapitalista, čímž dělníka vykořisťuje. Na základě této nerovnosti můžeme říci, že dělníci jsou těmi, kdo vytváří bohatství, nikoli kapitalisté. Marx byl přesvědčen, že tento stav je permanentní a v rámci třídně rozděleného světa neměnný, a proto zájmy mezi proletariátem a buržoazií jsou antagonistické, tj. neslučitelné.³⁶

Kapitalistická výroba poutala do postavení proletářů více lidí z tzv. střední třídy, ačkoliv jejich strádání bude pokračovat, až v jednom momentě neprodleně dojde k proletářské revoluci, která tento stávající systém zničí a nahradí ho novým, ve kterém nebude prostor pro vykořisťování.

³⁵ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 90-93. ISBN 978-80-7367-098-6.

³⁶ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 90-93. ISBN 978-80-7367-098-6.

Marx definoval socialismus heslem „Každý podle svých schopností, každému podle jeho práce“, zatímco komunismus „Každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb“.³⁷

3.4 LENINISMUS

Leninismus je myšlenkový proud socialismu založený na idejích a politických názorech Vladimira Iljiče Lenina. Leninismus byl vytvořen na marxismu (respektive jako jeho převedení do ruských poměrů) a znázorňoval rozhodující směr v politice Sovětského svazu. Jeho teoretické kořeny pramení z Leninova spisu „Co dělat?“, hlouběji je potom rozvinul Stalin ve spise „Otázky leninismu“. Z leninismu se postupem času rozvinul stalinismus a další směry (především trockismus). Vedle leninismu se postupně, zejména po smrti Lenina začal rozvíjet i stalinismus, který tvrdil, že třídní boj při budování základů socialistické společnosti se zostřuje, tím hodlal Stalin teoreticky ospravedlnit své čistky, které souvisely s jeho utkvělou představou, že se proti němu chystá spiknutí. Už za života Lenina se začal také formovat trockismus, jehož představitelem byl Trocký. Ten se domníval, že socialistická revoluce se nemůže ubránit v jednom státě a požadoval provedení světové socialistické revoluce, bez ohledu na konkrétní podmínky v té či oné zemi. Tento jeho požadavek, tj. provedení socialistické revoluce v celém světě, byl označován termínem „permanentní revoluce“.

Leninismus znázorňoval na jedné straně úspěšný příklad uchopení moci komunistickou stranou, na druhé straně však vedl k popření několika klíčových myšlenek marxistické ideologie. Tyto změny byly natolik podstatné, že se nelze s přesností mluvit o leninismu jako o obměně marxismu, ale spíše o samostatné socialistické teorii v ruských podmínkách.³⁸

³⁷ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 90-93. ISBN 978-80-7367-098-6.

³⁸ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 94-97. ISBN 978-80-7367-098-6.

Lenin spadal v rámci marxistického proudu mezi revolucionáře k radikálům a podporoval vizi socialistické revoluce. V roce 1917 proběhla v Rusku nejdříve únorová revoluce, která svrhla carskou autokracii a posléze k revoluci říjnové, která nakonec vedla k vítězství bolševiků. Lenin věřil v nutnost třídního teroru z důvodů odstranění staré buržoazní třídy. Lenin byl přesvědčen, že kapitalismus nemůže být ani reformován, ani změněn zevnitř, ale že je ho možné svrhnout pouze revolucí.³⁹

V roce 1919 založil Lenin Třetí internacionálu, známou jako Kominternu, která měla koordinovat celosvětový postup komunistických stran na cestě ke komunistické revoluci a v praxi tak naplňovat Marxovu ideu celosvětové socialistické revoluce. Již v tomto období se začala uvnitř Ruska formovat opozice, která pramenila z názorově podobných politických proudů (anarchistů, marxistů, socialistů) i ze samotné komunistické strany (Trockij) a bolševické praktiky považovala za kontrarevoluční. Situace se poměrně krátce po ukončení občanské války zkomplikovala v důsledku Leninovy smrti (1924), když se k moci dostal Josif Vissarionovič Stalin, který opozici cílevědomě likvidoval a zatlačil do ústraní.⁴⁰

3.5 STALINISMUS

Stalinismus označuje spíše způsob vlády než ideologii a je to označení používané spíše kritikou komunismu v SSSR než jeho stoupenci. Pojem stalinismus slouží jako synonymum pro totalitní způsob vlády a brutální potlačování opozice. Jenom dodejme, že Stalin pro ospravedlnění svých čistek vymyslel teorie zostřování třídního boje v období budování základů socialismu, kdy se svrhnutá třída všemi způsoby brání nové moci. To je možné považovat v určitém slova smyslu za stalinskou specifickou ideologii.

³⁹ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 94-97. ISBN 978-80-7367-098-6.

⁴⁰ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 94-97. ISBN 978-80-7367-098-6.

Po smrti Lenina v roce 1924 nastalo v Rusku krátké období mocenského zápasu, z něhož vyšel vítězně J. V. Stalin, který krátce poté změnil porevoluční Rusko v totalitní stát. Po roce 1928 se zavedla do praxe nucená kolektivizace v zemědělství. V průběhu roku 1929 Stalin rozhodl o likvidaci sedláků jako třídy kvůli nucené kolektivizaci, což znamenalo jejich fyzickou likvidaci, v lepším případě deportaci do pracovních táborů. Tento druh politiky přispěl k obrovským hladomorům, především na Ukrajině, kde zemřelo mezi 3 a 10 miliony lidí.⁴¹

Stalin pokračoval v politice nastolené Leninem, avšak od prvotních myšlenek marxismu se stále vzdaloval. Hlavní odklon od Marxe, dokonce i od Lenina, znázorňovala jeho doktrína budování socialismu v jedné zemi, na základě které bylo možné dosáhnout socialismu v sovětském svazu bez potřeby socialistické revoluce v dalších zemích. Současně s touto doktrínou došlo k další úpravě Marxe, která spočívala ve Stalinově přesvědčení, že dělnický stát nezanikne na cestě k socialismu, ale naopak bude muset být posílen, aby mohl chránit Sovětský svaz před hrozbou od ostatních kapitalistických států.⁴²

3.6 TROCKISMUS

Lev Davidovič Trockij (1879-1940) svou ideologii zřetelně odlišoval od stalinismu i maoismu, především nepřijetím politiky socialismu v jedné zemi a prosazováním tzv. permanentní revoluce, která měla mít podobou světové socialistické revoluce. V exilu vypracoval teorii, na základě které nerefletoval Stalinův režim socialismus, avšak zdeformovaný byrokratický dělnický stát, ve kterém vládla nová stranická elita a

⁴¹ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 97-98. ISBN 978-80-7367-098-6.

⁴² CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 97-98. ISBN 978-80-7367-098-6.

byrokracie. Trockij se svými spolupracovníky založili v porevolučním Rusku „levou opozicí“, ale nepodařilo se jí dosáhnout moci.⁴³

Trockij sám sebe označoval jako bolševika-leninistu a vkládal víru v potřebu vzniku politické strany dělnického předvoje. Svou ideologii zřetelně odlišoval od stalinismu i maoismu, především nepřijímáním politiky socialismu v jedné zemi a trváním na permanentní revoluce. Tím poukazoval na původní Leninův program. Ve vyhnanství vymyslel teorii, na základě, které neznázorňoval Stalinův režim socialismus (a už vůbec ne komunismus), avšak zdegenerovaný byrokratický dělnický stát, ve kterém byla v čele nová stranická elita a byrokracie. Trockij podporoval Leninův odkaz, a proto se snažil o nový převrat uvnitř Sovětského svazu., který by směřoval zpět k leninským základům komunismu. Odůvodňoval to tím, že moc v Rusku nezískal proletariát, ale Stalinova stranická byrokracie, která se může pokusit o obnovu kapitalismu kvůli svému vlastnímu obohacení.⁴⁴

Dnes je často označováno za trockisty mnohem větší spektrum levicových radikálů, kteří jsou proti Stalinovi, avšak čerpají z Marxe a Lenina, aniž by nutně museli propagovat nějakou typickou Trockého myšlenku.⁴⁵

3.7 MAOISMUS

Čínský komunista Mao Ce-tung (1893-1976) volně pokračoval na Leninovu představu revoluce v nevyvinuté zemi s vlastním druhem leninismu, která znehodnocovala klasický marxismus ještě více než Leniny úpravy. Mao Ce-tung se nacházel v situaci, kdy jeho země nejenže nebyla vyspělá, ale dokonce v ní prakticky neexistovala téměř žádná dělnická třída. Z toho důvodu rozpracoval Leninovu úpravu

⁴³ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 99-100. ISBN 978-80-7367-098-6.

⁴⁴ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 99-100. ISBN 978-80-7367-098-6.

⁴⁵ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 99-100. ISBN 978-80-7367-098-6.

Marxovy teorie a vyměnil revoluční dělnické masy za revoluční masy rolnické.⁴⁶ Navíc maoismus rozpracovává partyzánskou válku jako způsob či nástroj uchopení politické moci v Číně, aby mohla být budována socialistická společnost.

3.8 EUROKOMUNISMUS

Eurokomunismus není přesně definovatelný pojem a ve své podstatě se nejedná ani o konkrétní doktrínu. Především se jedná o pojmenování procesu, který nastal během sedmdesátých let 20. století u většiny západoevropských komunistických stran jako odezva na nedemokratický vývoj v SSSR, upevněný potlačením pražského jara vojsky Varšavské smlouvy, sovětskou invazí do Afghánistánu, vznikem Solidarity v Polsku a následným výjimečným stavem, který byl vyvolán sovětskou mocí. Následkem těchto událostí byly snahy odklonu většiny evropských komunistických stran od Moskvy, přičemž se hledaly vlastní cesty budování socialistické společnosti.⁴⁷

Eurokomunismus jako pojem vznikl zejména z politické praxe komunistických stran Itálie, Španělska a Francie, přičemž tyto komunistické strany se vzdaly uplatňování třídního boje a nastolení spravedlivější a humanističtější společnosti měl být dosaženo politickými reformami v rámci parlamentního boje při respektování lidských práv a svobod. K tomu dodejme, že eurokomunisté se po druhé světové válce dostali do francouzské vlády, ale neznamenalo to ohrožení demokracie.

Vliv eurokomunismu se promítnul také na politice perestrojky a glasnosti Michaila Gorbačova.⁴⁸

⁴⁶ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 100-101. ISBN 978-80-7367-098-6.

⁴⁷ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 101-102. ISBN 978-80-7367-098-6.

⁴⁸ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 101-102. ISBN 978-80-7367-098-6.

3.9 KOMUNISMUS V SOUČASNOSTI

V současné době čerpají z marxistické ideologické tradice vlády v Laosu, ve Vietnamu, na Kubě, v Číně a částečně ve Venezuele, ačkoliv režimy ve Vietnamu a v Číně se zaměřují na růst průmyslu a obchodu a mají vysoké zastoupení soukromého podnikání. Totalitní režimy v Severní Koreji a v Libyi jsou silně ovlivněny marxismem. Komunistické ozbrojené skupiny bojují v Nepálu, Kolumbii, Peru a na Filipínách. Dále také kibuc, tj. zemědělsko-průmyslová osada ve Státě Izraeli, která hospodaří formou kolektivního vlastnictví. Komunistické strany se nacházejí ve spoustě vyspělých států, avšak v mnoha případech se zřekly svého původního, revolučního charakteru. Komunistické strany delší dobu tíhnou k reformní variantě sociální demokracie a někdy přijímají nové trendy v levicové politice. Marxismus neustále znázorňuje důležitý aspekt v sociálních teoriích a spousta kritiků kapitalismu se k němu uchyluje.⁴⁹

3.10 SYMBOLIKA KOMUNISMU

Původní a hlavní komunistický symbol znázorňuje rudý prapor, který byl v průběhu 19. a 20. století obecně vnímán jako levicově revoluční symbol. Pod vlivem bolševické revoluce byl prapor později doplněn o srp a kladivo, jako znak sepětí dělníků a rolníků v novém státě. Srp a kladivo jsou dnes považovány za symboly marxismu-leninismu a jeho odnoží, zatímco západní komunistické strany v rámci odklonu od leninismu používají častěji symbol rudých třešní. Komunistická symbolika je docela často využívána, nýbrž ve většině evropských zemí komunistické strany existují. Obecným komunistickým symbolem pak bývá rudá hvězda, avšak její použití je mnohem širší než jen v rámci socialistické politiky.⁵⁰

⁴⁹ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 103. ISBN 978-80-7367-098-6.

⁵⁰ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 105. ISBN 978-80-7367-098-6.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

4.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE

V praktické části bakalářské práce jsme se zaměřili na historický a současný vývoj komunismu. Myslíme si, že právě toto téma je pro obyvatele České republiky stále aktuální, jelikož před více než 27 lety došlo u nás k rozpadu SSSR a tím i k omezení vlivu komunismu v naší zemi a následnému směřování naší politiky směrem „na západ“.

Na základě dotazníkového šetření se snažíme prokázat, že občané naší země považují komunismus za přežitek a mají z něj menší obavy než před 27 lety. Ačkoliv se stále najde pár jedinců, kteří mají obavy z návratu komunismu.

4.2 REALIZACE VÝZKUMU

Pracovali jsme na základě kvalitativní techniky empirického výzkumu. Jako výzkumnou metodu jsme zvolili dotazník. Pro vytvoření a zpracování dotazníku jsme použili internetovou službu Survio (survio.com). Tato internetová služba je pro tvorbu on-line dotazníků velmi užitečná, protože prostřednictvím tohoto nástroje můžeme vytvořit nový dotazník s profesionálním vzhledem a získané odpovědi automaticky zpracovat do přehledných výsledků v reálném čase.

Získávání a zpracování odpovědí probíhalo tedy prostřednictvím internetové služby Survio. Distribuci našeho dotazníku jsme zajistili především prostřednictvím sociálních sítí, například Facebooku a e-mailu. Jako další typ distribuce dotazníku jsme zvolili jeho tištěnou formu, kterou jsme využili ve větší míře u starší generace.

Oslovování respondentů probíhalo zcela náhodným výběrem. Dotazník byl anonymní, osobní údaje nebyly od respondentů vyžadovány a veškeré vyplněné dotazníky jsou uchovány na portálu Survio.

4.3 ANALÝZA DAT A ÚDAJŮ

Vytvořili jsme dotazník, který je sestaven z 11 otázek. K zjištění našeho cíle jsme zvolili uzavřené otázky s jedinou možnou odpovědí konkrétně dichotomické otázky.

4.4 ZKOUMANÝ SOUBOR

Výhodou uzavřených otázek je jejich jednoduché vyplnění odpovědí, orientace respondenta na náš výzkumný cíl a snadné zpracování odpovědí. Díky tomu se nám podařilo nasbírat 131 odpovědí. Navíc jsme chtěli, aby respondenti neztratili koncentraci a dotazník dokončili, a proto jeho samotné vyplnění zabralo v průměru 2 minuty. Návratnost dotazníků činila 75 % a pouze 25 % jich nebylo vyplněno.

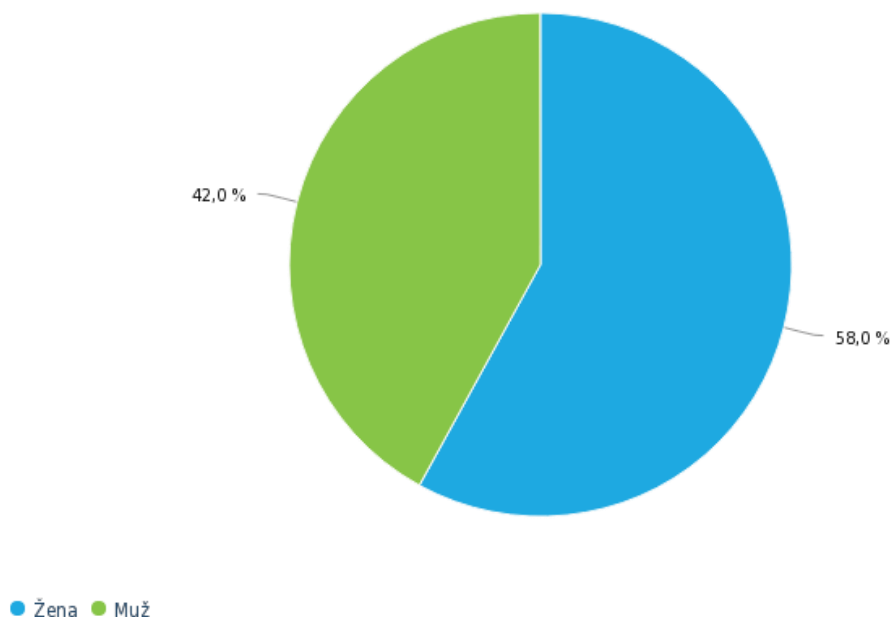
4.5 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU

V následujících podkapitolách si podrobně rozebereme jednotlivé otázky a jejich výsledky si znázorníme graficky. Celou podobu dotazníku uvádíme v příloze číslo 1.

4.6 VYHODNOCENÍ JEDNOTLIVÝCH OTÁZEK

Otázka číslo 1.: Jaké je Vaše pohlaví?

Graf 1: Pohlaví respondentů.

zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

První a zároveň i hlavní otázkou výzkumu byla otázka týkající se pohlaví respondentů. Pro šetření je zásadní, protože může později ovlivnit podobu odpovědí. Očekávali jsme, že účastníci výzkumu budou mít na danou problematiku rozdílné názory, protože muži mají v oblasti politologie větší všeobecný přehled než ženy, pro které není oblast politologie natolik zajímavou vědní disciplínou.

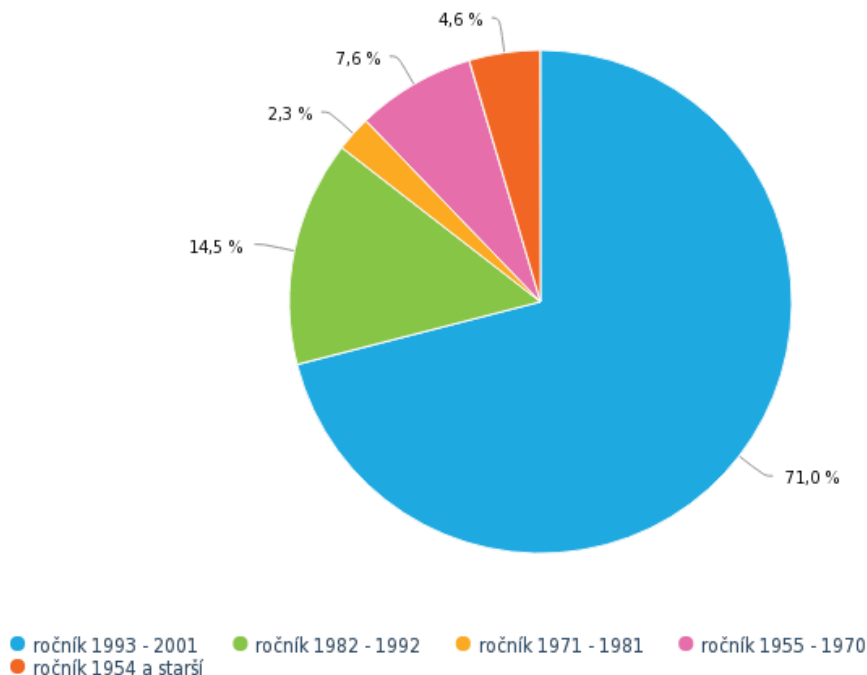
Dotazníkového šetření se zúčastnilo 76 žen a 55 mužů, což znázorňovalo zastoupení 58 % žen a 42 % mužů. Myslíme si, že tento poměr je v celku vyrovnaný. Vyšší podíl žen je zřejmě zapříčiněn větší ochotou žen účastnit se dotazníkového šetření.

Bohužel bylo obtížnější získat dostatečné množství odpovědí od mužů. Obecně je známo, že muži jsou v těchto případech více plaší a získat od nich dostatečné množství

času, i když se jednalo pouze v průměru o 2 minuty nebylo lehké. Avšak pokládali jsme za podstatné získat práce co nejvíce respondentů tohoto pohlaví.

Otázka číslo 2.: Do jaké věkové kategorie spadáte?

Graf 2: Věkové kategorie.

zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

Druhá otázka dotazníkového šetření se týkala věkové kategorie respondentů. Odpovědí na otázku byl rok narození respondentů. Rok narození je pro šetření velmi důležitý, protože snadněji zjistíme, ve kterých letech účastníci ankety vyrůstali a jaké změny politického režimu v naší zemi se jich týkaly. Díky tomu můžeme později lépe analyzovat jednotlivé odpovědi.

Z výsledků je zřejmé, že největší podíl měla skupina respondentů, kteří vyrůstali v letech 1993–2001. Tato skupina tvoří 71 % všech dotázaných. Ve skutečnosti to znamená 93 účastníků ankety. Myslíme si, že tento jev je zapříčiněn tím, že dotazník byl distribuován prostřednictvím sociálních sítí a e-mailu, a právě nejmladší zkoumaná generace přijde s těmito komunikačními prostředky nejvíce do kontaktu. Lidé narození

v tomto období jsou také často označováni jako tzv. Mileniánové, tedy lidé s otevřenou myslí a jdoucí pokroku kupředu. Avšak komunistický režim na vlastní kůži nepoznali, a proto komunismus posuzují na základě získaných informací od svých starších příbuzných nebo z odborné literatury.

Druhou poměrně zastoupenou skupinou byla generace lidí narozených v letech 1982-1992. Z celkového počtu respondentů tvořili 14,5 %, což ve skutečnosti znamenalo 19 lidí. Ačkoliv se může zdát, že tato skupina účastníků šetření již prožila své dětství pod nadvládou komunistického režimu u nás, tak si tito lidé ještě zcela neuvědomovali, v jaké době vyrůstají, protože byli dětmi. Z toho důvodu čerpají informace o komunistickém režimu z vyprávění svých starších příbuzných, popřípadě z odborných publikací. Tato skupina je také označována jako tzv. Mileniánové.

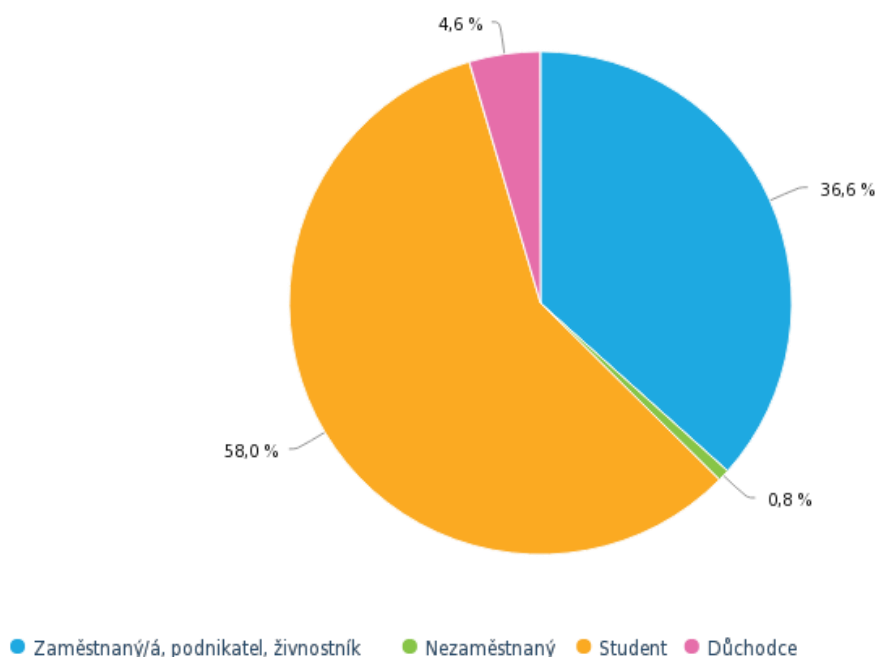
Třetí bohužel nejméně zastoupenou skupinou byla generace lidí narozených v letech 1971-1981. Z celkového počtu tvoří 2,3 %, což ve skutečnosti představuje pouze 3 osoby. Právě tato skupina respondentů je pro nás více důležitá, protože vyrůstali v období komunistické nadvlády a mohou tedy naše otázky hodnotit subjektivně, a ne na základě informací získaných od svých příbuzných, popřípadě z knižních zdrojů.

Čtvrtá poměrně více zastoupená generace byla skupina lidí narozených v letech 1955-1970. V celkovém počtu tvoří 7,6 %, což znázorňuje 10 lidí. Tato zkoumaná skupina je pro nás také velmi podstatná, jelikož prožili významnou část svého života pod nadvládou komunistického režimu a mnozí si pamatují významnou událost našich dějin, kterou byla invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968.

Pátá a poslední zastoupená generace byla skupina lidí narozených v letech 1954 a starší. Tato skupina z celkového počtu tvoří 4,6 %, což reflektuje 6 osob. Ačkoliv nejsou v dotazníku moc zastoupeni, i tak jsou pro nás velmi významní. Jedná se generaci lidí, kteří si pamatují komunistický režim nejvíce ze všech již jmenovaných generací.

Otázka číslo 3.: Jaké je Vaše současná socioekonomická situace?

Graf 3: Současná socioekonomická situace.

zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

Třetí otázka se zabývala socioekonomickou situací účastníků šetření. Z grafu je patrné, že největší podíl ze všech respondentů zauímají studenti s 58 %, kteří ve skutečnosti reflektují 76 lidí. Oproti zbývajícím 3 kategoriím se jedná opravdu o velkou převahu. Myslíme si, že tento jev je zapříčiněn tím, že dotazník byl distribuován prostřednictvím sociálních sítí a e-mailu, a právě studenti s těmito komunikačními prostředky přijdou nejvíce do kontaktu. Zajímavostí je, že téměř všichni respondenti narození v letech 1993–2001 jsou současně studenty.

Druhou poměrně hojně zastoupenou skupinu tvoří zaměstnaní, podnikatele a živnostníci, kteří znázorňují 36,6 % z celého grafu. Jedná se o 48 respondentů. Z výsledků je patrné, že kategorii tvoří široké spektrum generací, avšak nejmenší

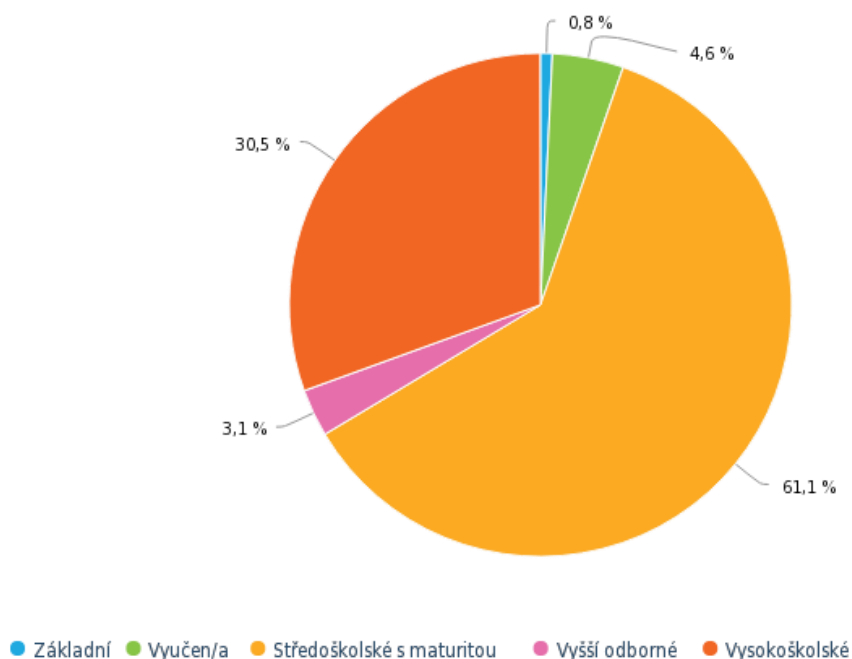
zastoupení znázorňují právě lidé narození v letech 1993–2001 a žádný podíl zde netvoří lidé spadající do generace 1954 a starší.

Důchodci zabírají 4,6 % z našeho grafu a jedná se pouze o 6 osob. Jak jsme již zmiňovali bylo velmi obtížné kontaktovat osoby spadající do této kategorie. V této skupině nalezneme všechny osoby narozené v roce 1954 a později.

Poslední a nejméně zastoupenou kategorií tvoří nezaměstnaní s 0,8 %. Týká se to pouze jedné osoby. Z toho důvodu není pro nás tento údaj směrodatný.

Otázka číslo 4.: Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

Graf 4: Dosažené vzdělání.

zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

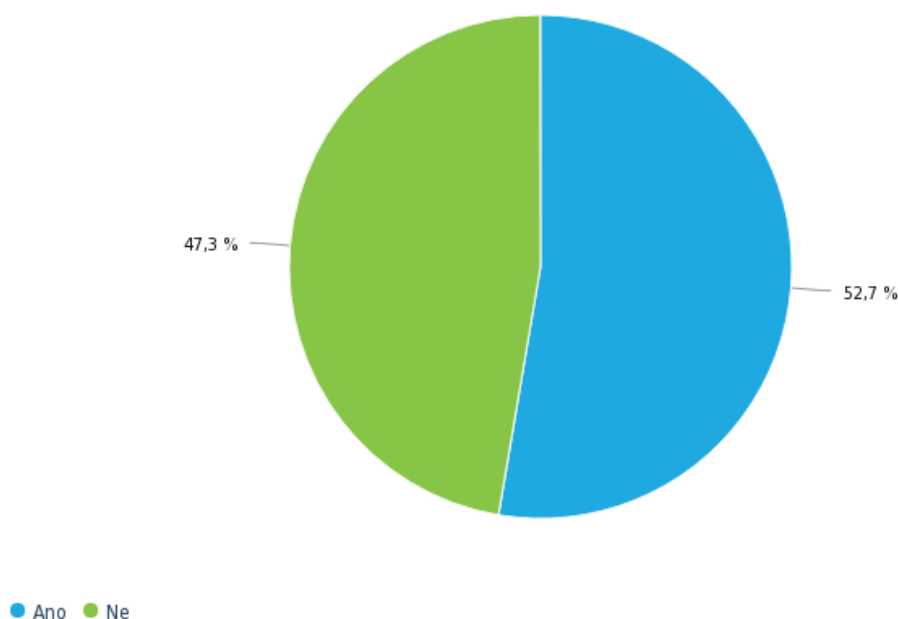
Čtvrtá otázka v pořadí se týkala dosaženého vzdělání účastníků šetření. Výše uvedený graf reflektuje, že nejpočetnější kategorií dotazníkového šetření jsou lidé, jejichž nejvyšší dosažené vzdělání je středoškolské s maturitou a to 61,1 %. Tento údaj je pro nás směrodatný, jelikož nám říká, že 80 respondentů získalo kvalitní vzdělání, které jim zajistilo dostatečné množství informací o námi zkoumaném problému.

Druhou také velmi hojně zastoupenou kategorií tvoří osoby s vysokoškolským vzděláním a to 30,5 %. Výsledek je pro nás velmi povzbudivý, jelikož nám dokazuje, že dalších 40 respondentů získalo kvalitní vzdělání a mělo možnost si vytvořit objektivní pohled na námi zkoumanou problematiku. K této skupině můžeme zahrnout i 4 osoby s vyšším odborným vzděláním, které v grafu znázorňují 3,1 %.

Poslední skupinu tvoří 6 respondentů, kteří disponují výučním listem a v grafu zaujímají 4,6 %. Navíc k této kategorii můžeme přidat i 1 osobu se základním vzděláním, která v našem grafu znázorňuje pouhých 0,8 %. Díky svému podílu v našem grafu nejsou pro nás obě kategorie směrodatné.

Otázka číslo 5.: Máte obavy z rozšíření levicového extremismu v ČR jako hrozby pro demokratický stát?

Graf 5: Názor na obavy z rozšíření levicového extremismu v ČR jako hrozby pro demokratický stát.

zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

Otázka číslo 5. je první ze série otázek týkající se zkoumaného cíle. Myslíme si, že tato otázka je v současné době velmi aktuální a podle odpovědí respondentů je očividné,

že společnost je v tomto tématu rozdělena. Z grafu je zřejmé, že 52,7 % respondentů má obavy z rozšíření levicového extremismu v ČR jako hrozby pro demokratický stát, avšak 47,3 % respondentů zastává opačný názor.

Pro lepší analýzu získaných výsledků si rozebereme respondenty podle jejich roku narození v závislosti na jejich odpovědích. Z výsledků je patrné, že 47 respondentů, kteří mají obavu z rozšíření levicového extremismu v ČR jako hrozby pro demokratický stát, jsou narozeni v letech 1993–2001, avšak zároveň 46 respondentů spadajících do stejné věkové kategorie totožný problém jako hrozbu nevidí.

Další poměrně zastoupenou kategorií je 14 lidí narozených v letech 1982-1992, kteří také spatřují obavu ve zkoumané otázce. Na druhou stranu 5 lidí z tohoto zkoumaného problému obavu nemá. Jedná se o poměrně velký rozdíl v jedné věkové kategorii.

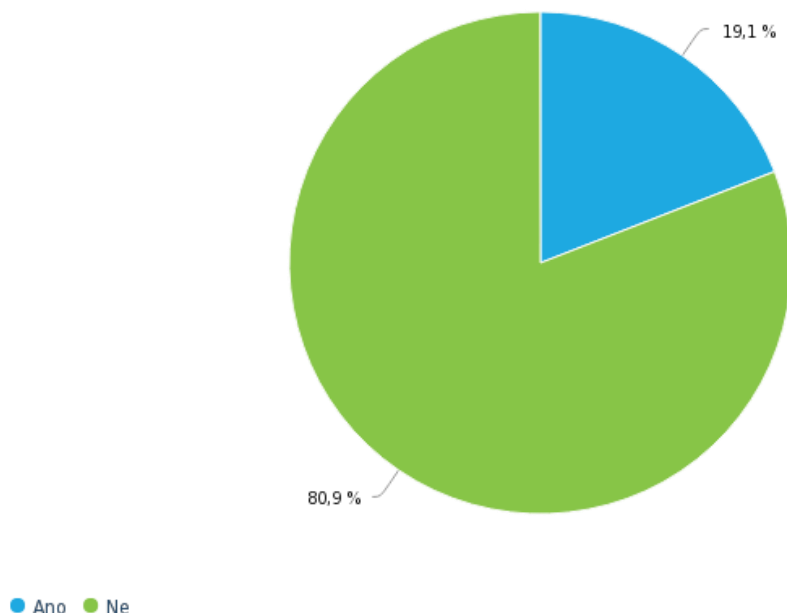
7 respondentů, kteří jsou narozeni v letech 1955-1970 neskrývají své obavy z rozšíření levicového extremismu v ČR. Pouze 3 respondenti ze zkoumaného problému obavy nemají.

Nejméně zastoupenou skupinou respondentů jsou lidé narození v letech 1954 a starší. Všech 6 respondentů se shodlo na tom, že neexistuje žádná hrozba v podobě rozšíření levicového extremismu v ČR jako hrozby pro demokratický stát.

Výsledky nám reflektují, že největší obavu z možného rozšíření levicového extremismu v ČR jako hrozby pro demokratický stát mají mladí lidé, kterým je v současné době 18-25 let, avšak jejich pohled na daný problém je v poměru 50:50. Naopak starší ročníky tuto obavu nesdílejí.

Otázka číslo 6.: Vnímáte současnou podobu komunismu pozitivně?

Graf 6: Názor na současnou podobu komunismu.

zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

Výsledky šesté zkoumané otázky jsou podle výše uvedeného grafu docela jednoznačné. 80,9 % všech respondentů vnímá současnou podobu komunismu negativně. Zbýlých 19,1 % lidí považuje současnou podobu komunismu jako pozitivní.

77 respondentů narozených v letech 1993-2001 označili současnou podobu komunismu jako negativní. Pouze 16 lidí ze stejné věkové kategorie vnímá aktuální podobu komunismu jako pozitivní. Jedná se o výrazný rozdíl v jedné věkové skupině.

Respondenti spadající do věkové kategorie 1982-1992 ve větší míře, konkrétně 12 lidí, označili aktuální podobu komunismu jako negativní. Zbývajících 7 respondentů z totožné věkové kategorie považuje současnou podobu komunismu jako pozitivní.

Všichni respondenti z věkové kategorie 1971-1981 vnímají aktuální podobu komunismu negativně.

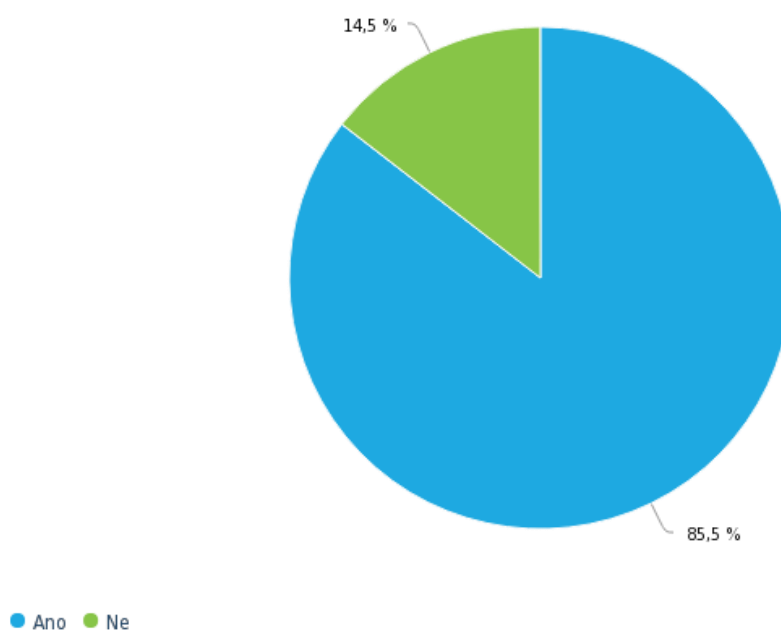
Téměř všichni respondenti spadající do věkové kategorie 1955-1970 označili současnou podobu komunismu za negativní. Pouze jediná osoba ze stejné věkové kategorie se k tomuto zkoumanému jevu staví pozitivně.

Nejstarší účastníci šetření se také téměř všichni shodli na negativním vnímání aktuální podoby komunismu. Pouze jediná osoba byla opačného názoru.

Z naší analýzy je patrné, že nezáleží na tom, do jaké věkové kategorie patříte, protože většina z každé věkové kategorie považuje současnou podobu komunismu za negativní. Výsledky nás překvapily především u starších ročníků, u kterých jsme očekávali poněkud jiné výsledky.

Otázka číslo 7.: Vidíte rozdíl mezi komunistickou praxí a jeho teorií?

Graf 7: Rozdíl mezi komunistickou praxí a teorií.

zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

Další zkoumanou otázkou byl pohled respondentů na rozdíl mezi komunistickou praxí a jeho teorií. Myslíme si, že rozdíl mezi komunistickou praxí a teorií je značný,

jelikož spousta stoupců komunistického režimu sice čerpala z komunistických pramenů, ale praktikovala je často po svém.

Pokud se podíváme na výsledky našeho šetření je zřejmé, že 85,5 % respondentů souhlasí s námi a spatřují rozdíl mezi komunistickou praxí a teorií. Pouze 14,5 % respondentů žádný rozdíl nepocítuje.

82 našich nejmladších respondentů je toho názoru, že rozdíl mezi komunistickou praxí a teorií existuje. Pouze 11 dotázaných spadajících do stejné věkové kategorie si myslí, že žádný rozdíl neexistuje.

Stejného názoru jako nejmladší generace je i 15 respondentů spadajících do kategorie 1982-1992. Opačného názoru ze stejné věkové skupiny jsou pouze 4 osoby.

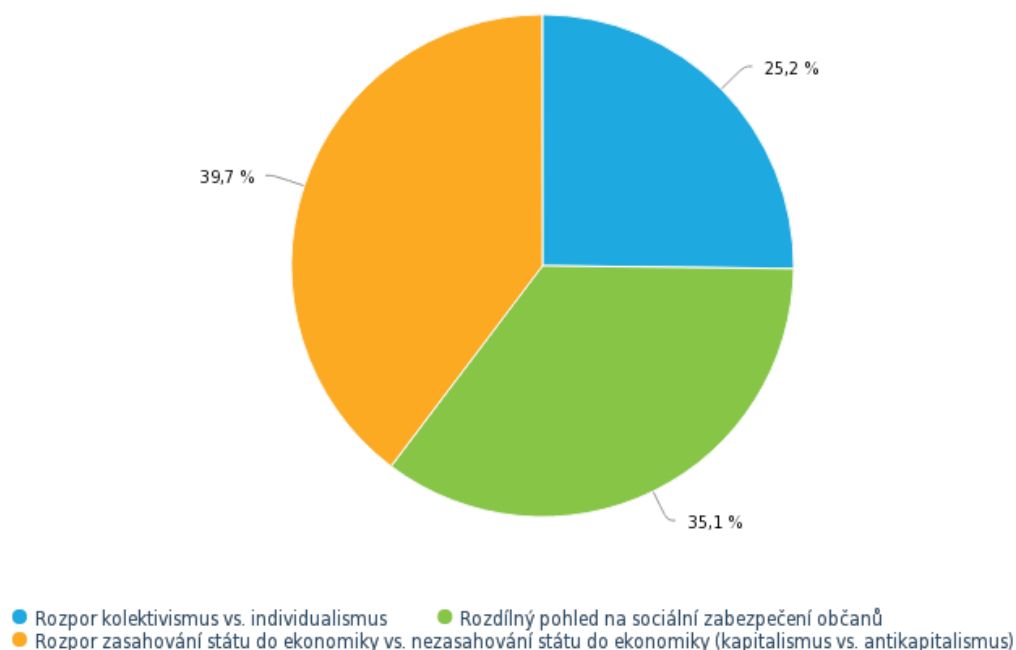
Téměř všichni respondenti z generace 1955–1970 souhlasí s názorem, že existuje rozdíl mezi komunistickou praxí a teorií. Pouze jedna osoba je opačného názoru než zbytek kategorie.

U nejstarší sledované generace je názorový rozdíl také značný. 4 respondenti si také myslí, že je značný rozdíl mezi komunistickou praxí a teorií. Naproti tomu jsou 2 osoby opačného názoru.

Ačkoliv jsme si udělali průřez jednotlivými věkovými kategoriemi a jejich odpověďmi, tak jsme zjistili že výsledky jednotlivých kategorií se moc neliší oproti hromadnému výsledku.

Otázka číslo 8.: Z jakého důvodu podle Vás dochází nejčastěji ke střetům mezi krajní pravíci a levíci?

Graf 8: Střet mezi krajní pravíci a levíci

zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

Další zkoumanou otázkou jsme se snažili zjistit pohled respondentů na nejčastější střety mezi krajní pravíci a krajní levíci. Všechny 3 možné odpovědi byly správné a účastníci šetření mohli označit pouze jednu. Z výsledků je zřejmé, že pro respondenty byly všechny 3 odpovědi zajímavé. Jako nejčastější odpověď označilo 39,7 % účastníků ankety rozpor zasahování státu do ekonomiky vs. nezasahování státu do ekonomiky. Druhou nejčastější odpovědí byl rozdílný pohled na sociální zabezpečení občanů s 35,1 %. Jako nejméně zastoupenou odpověď respondenti označili rozpor kolektivismus vs. individualismus.

Nejvíce nejmladších účastníků průzkumu označili jako nejpravděpodobnější možnost rozpor v zasahování státu do ekonomiky vs. nezasahování státu do ekonomiky. Myslíme si, že mladší generace upřednostňuje fungování ekonomiky státu před problémy se

sociálním zabezpečením, jelikož tuto odpověď jich za nejpravděpodobnější považuje nejméně.

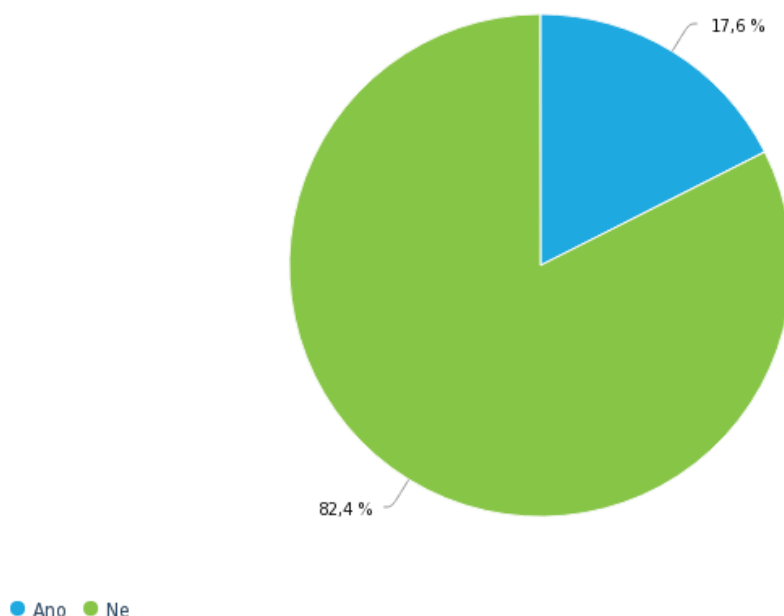
Zajímavé je, že respondenti spadající do věkové kategorie 1982-1992 byli v této otázce rozdělení v poměru 50:50. Stejně množství respondentů označilo jako důvod sporů mezi krajní pravíci a levíci rozdílný pohled na sociální zabezpečení občanů a rozpor v zasahování státu do ekonomiky vs. nezasahování státu do ekonomiky. Na základě toho může říci, že pro respondenty z této věkové skupiny není rozpor mezi kolektivismem a individualismem podstatný.

Respondenti z generace 1971-1981 a 1955-1970 byli v této otázce zcela rovnoměrně rozdělení mezi všechny 3 možné odpovědi.

Naopak naši nejstarší účastníci šetření se v odpovědi na naši otázku shodovali s generací 1982-1992. Zajímavé je, že ani jeden z nejstarších respondentů nepovažují rozpor mezi kolektivismem a individualismem za podstatný.

Otázka číslo 9.: Je podle Vás komunismus mrtev?

Graf 9: Názor na komunismus

zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

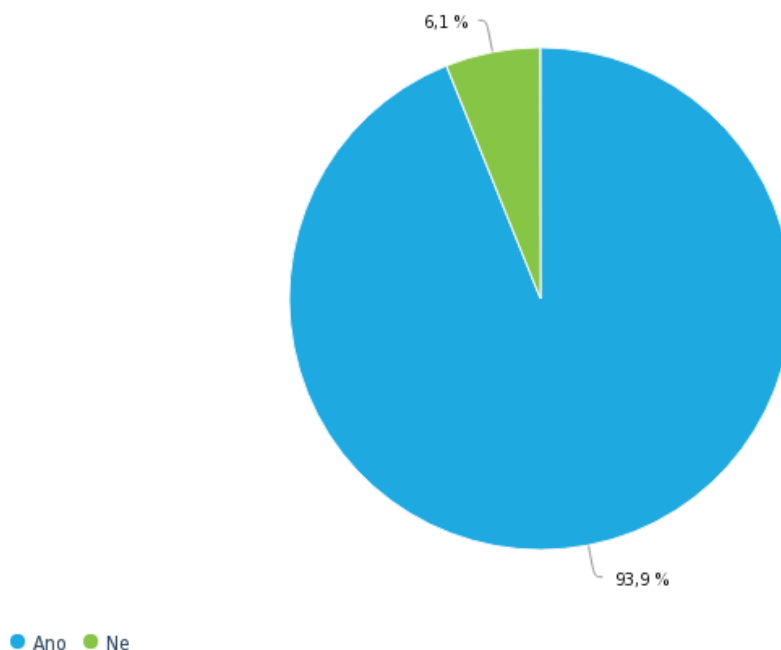
Respondentům jsme dále položili otázku týkající se aktuálního stavu komunismu. Myslíme si, že tato otázka je pro naše dotazníkové šetření důležitá, jelikož nám reflektuje pohled účastníků šetření na aktuální podobu komunismu, jak v naší zemi, tak i v zemích po celém světě. Z grafu je patrné, že 82,4 % respondentů je přesvědčeno o tom, že komunismus má stále velký vliv. Pouhých 17,6 % respondentů je toho názoru, že komunismus je přežitek.

Pokud se podíváme na podrobnější výsledky tak zjistíme, že téměř ve všech věkových kategoriích jsou respondenti toho názoru, že komunismus není přežitek a jeho vliv je stále aktuální.

Zajímavé je, že jedna skupina respondentů byla ve svých odpovědích naprosto sjednocená. Jedná se o věkovou kategorii 1955-1970 v níž se všichni respondenti shodli na tom, že v současné době má komunismus stále velký vliv.

Otázka číslo 10.: Odsuzujete režim Josifa Stalina, který má na svědomí životy milionů sovětských občanů?

Graf 10: Reakce na režim Josifa Stalina

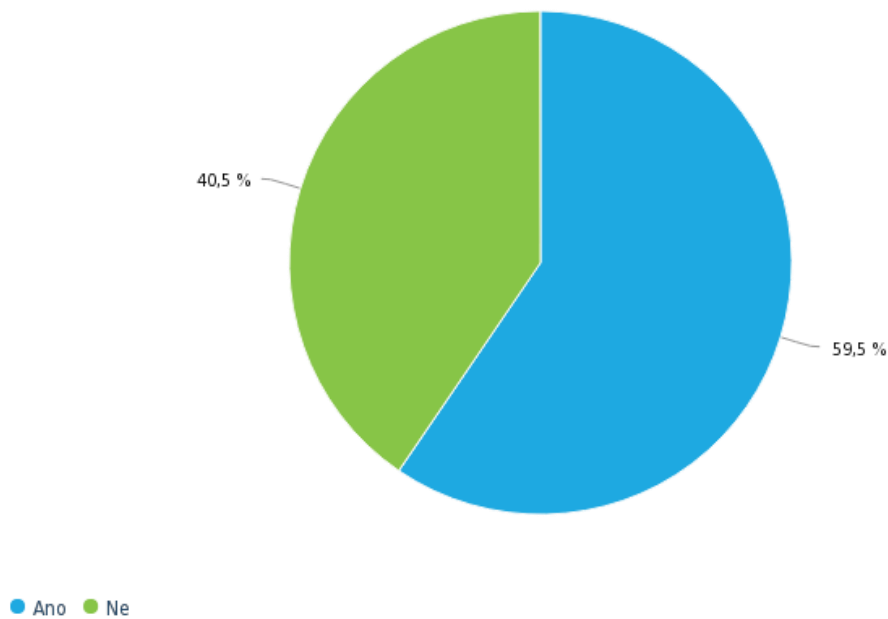
zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

Předposlední otázka, kterou jsme položili našim účastníkům ankety se týkala názoru na režim Josifa Stali, který má na svědomí miliony životů sovětských občanů. Mysleli jsme si, že se všichni respondenti shodnou na tom, že režim Josifa Stalina odsuzují, avšak s tím souhlasilo „pouze“ 93,9 %. Zbývajících 6,1 % účastníků ankety s režimem Josifa Stalina souhlasí.

Pokud se zaměříme na jednotlivé věkové kategorie, tak všechny skupiny byly ve svých odpovědích jednotné. Výjimku tvoří našich 8 nejmladších respondentů, kteří jako jediní souhlasí s režimem Josifa Stalina. Myslíme si, že tento výsledek může být zapříčiněn tím, že těchto 8 účastníků ankety nemá úplné informace a vědomosti o krutosti režimu Josifa Stalina.

Otázka číslo 11.: Myslíte si, že je teorie Karla Marxe (marxismus) a Vladimíra Iljiče Lenina (leninismus) přežitek?

Graf 11: Názor na teorii marxismus a leninismus

zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

Poslední otázka našeho dotazníkového šetření se snažila zjistit názor našich respondentů nato, jestli je teorie Karla Marxe a Vladimíra Iljiče Lenina přežitek. Konkrétně 59,5 % účastníků ankety je přesvědčeno o tom, že marxismus a leninismus jsou přežitkem. Zbývajících 40,5 % respondentů si myslí, že marxismus a leninismus přežitkem nejsou, jelikož v současné době je stále dostatečný prostor pro tyto ideologie.

Z bližší analýzy výsledků je zřejmé, že všechny věkové generace odpovídali podobně jako nám vyšly celkové výsledky. Není tedy nutné si podrobně popisovat výsledky jednotlivých věkových kategorií.

4.7 VYHODNOCENÍ A ZÁVĚRY PRŮZKUMU

V rámci praktické části bakalářské práce jsme se zaměřili na historický a současný vývoj komunismu. Na základě dotazníkového šetření jsme se snažili zjistit pohled respondentů na historický a současný vývoj komunismu.

Díky prvním 4 základním otázkám jsme zjistili o účastnících ankety nejdůležitější informace týkající se jejich pohlaví, věku, socioekonomické situace a vzdělání. Tyto informace byly pro průzkum stěžejní, protože jsme díky nim mohli analyzovat otázky, které úzce souvisely s řešeným problémem.

V druhé polovině dotazníkového šetření jsme se věnovali otázkám, které byly individuální a odvíjely se od priorit jednotlivých respondentů. U spousty otázek jsme si mohli všimnout, že jednotlivé odpovědi jsou ovlivněny věkem respondentů. Věk je v průzkumu rozhodující, protože záleží na tom, jestli respondent vyrůstal v době pod nadvládou komunistického režimu nebo pokud získal informace o komunistickém režimu z odporných publikací.

Záměr praktické části jsme splnili, protože jsme dokázali pomocí dotazníkového šetření zjistit jaký mají respondenti pohled na historický a současný vývoj komunismu.

Nejmladší generace měla v anketě největší zastoupení. Bylo to způsobeno tím, že dotazník byl distribuován prostřednictvím sociálních sítí a e-mailem. Internetové služby jsou doménou dnešních Mileniálů. Menší zastoupení měly starší generace, které právě moc nevyužívají internetové služby a preferují spíše tištěné formy dotazníků.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo upozornění na levicový extremismus jako bezpečnostní hrozbu pro demokratický stát zejména mladou generaci, která nemá s tímto fenoménem žádné zkušenosti. Myslíme si, že se nám podařilo cíle dosáhnout, protože jsme si nejdříve objasnily veškeré teoretické informace potřebné k pochopení zkoumaného problému, později jsme je využili v praktické části. Tématem bakalářské práce byl levicový extremismus se zaměřením na komunismus. Problematiku jsme si rozebrali ve 4 na sebe navazujících kapitolách.

V teoretické části bakalářské práce jsme si vymezili pojem extremismu, který lze podle Mareše chápat jako typické označení pro cokoliiv krajního, vyhraněného či výstředního, lze s ním však pracovat i jako s konceptualizovaným pojmem, který se vztahuje ke specifické ideové pozici. Dále jsme si podrobně rozebrali základní dělení projevů extremismu, do kterého spadá pravicový extremismus, levicový extremismus, islámský fundamentalismus, náboženský extremismus, eko-extremismus, etnický extremismus a extremismus cizinců. V následující kapitole jsme si definovali levicový extremismus, který se užívá k souhrnnému označení politických ideologií a aktivit směřujících k vytvoření velké či naprosté sociální rovnosti ve společnosti a odstranění všech forem sociální hierarchie uvádí ve svém díle *Explaining Politics: Culture, Institutions, and Political Behavior* Woshinsky. V poslední kapitole teoretické části jsme si rozebrali komunismus jako jednu z forem levicového extremismu. Komunismus v jeho rámci vychází z dialektického materialismu, pracuje s koncepcí třídního boje a usiluje o nastolení beztřídní společnosti, v jejímž rámci by byly zespolečňeny výrobní prostředky a časem byl odstraněn i stát. Socialismus je předstupněm komunismu a k přechodu od kapitalistické společnosti k socialistické je nepostradatelné realizování revoluce, jak popisuje ve svém díle *Marxismus-leninismus* Bochenski. Na závěr jsme si rozebrali hlavní ideové varianty komunismu, kterými jsou marxismus, leninismus, stalinismus, maoismus, trockismus, a eurokomunismus.

Praktická část bakalářské práce byla tvořena pomocí dotazníkového šetření. V rámci praktické části bakalářské práce jsme se zaměřili na historický a současný vývoj komunismu. Vytvořili jsme 11 otázek z toho 4 základní týkající se jednotlivých

respondentů a 7 otázek související s naší hypotézou. Základní otázky nám pomohly zjistit především věk našich účastníků ankety a na základě toho jsme byli schopni analyzovat zbývajících 7 otázek. Největší zastoupení v dotazníkovém šetření měla mladá generace. Myslíme si, že je to způsobeno distribucí dotazníku, která především prostřednictvím sociálních sítí a e-mailu. Pro mladou generaci je využívání internetových služeb nepostradatelnou součástí jejich životů. Abychom získali více respondentů ze starších generací snažili jsme se dotazník distribuovat tištěnou formou.

Závěrem bychom chtěli dodat, že bakalářská práce může být nápomocná především lidem hledající odborné informace týkající se levicového extremismu se zaměřením na komunismus. Myslíme si, že tato práce může posloužit jako vhodný podklad pro studium totalitních režimů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BOCHENŠKI, J. M. *Marxismus-leninismus. Věda nebo víra*. Olomouc: Velehrad, 1994. s. 141. ISBN: 80-901614-5-6.

DANICS, Š., TEJCHMANOVÁ, L. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017, str. 15. ISBN 978-80-7452-122-5.

FIALA, P.; MAREŠ, M.; SOKOL, P. *Eurostrany. Politické strany na evropské úrovni*. Vyd. 1. Brno: Společnost pro odbornou literaturu a nakladatelství Barrister&Principal. 2007. s. 151-152. ISBN 978-80-87029-05-3.

HUDEČEK, J. *Evropské aspekty v politice české radikální levice*. Alternativy č. 28. s. 13-18.

CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. s. 10. ISBN 978-80-7367-098-6.

MAREŠ, M.: *Islamismus jako bezpečnostní hrozba pro Českou republiku* (nabídnuto k publikaci do časopisu Vojenské rozhledy, v recenzním řízení), 2011.

MAREŠ, M. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Praha: Grada Publishing, a.s. Vyd. 1. 2011. s. 16. ISBN: 978-80-247-3797-3.

MAREŠ, M.: *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*, Barrister & Principal, Centrum strategických studií, Brno 2003. s. 36. ISBN 80-86598-45-4.

MAREŠ, M.: *Extremismus cizinců: analýza konceptu a jeho aplikace v ČR*. Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu, roč. IV., č. 2, s. 1-15, 2005.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BACKES, U. *Politischer Extremismus in demokratischen Verfassungsstaaten. Elemente einer normativen Rahmentheorie*. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1989. s. 38. ISBN 978-3-531-11946-5.

BACKES, U.; JESSE, E. *Politischer Extremismus in der Bundesrepublik Deutschland*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1993. s. 53. ISBN 978-35-4905-155-9.

BÖTTICHER, A. – MAREŠ, M.: *Extremismus*. München: Oldenbourg Verlag, 2011 (v tisku, zatím bez ISBN).

BÖTTICHER, A. – MAREŠ, M.: *Extremismus. Theorien – Konzepte – Formen*. München: Oldenbourg Verlag, 2012. s. 281-286. ISBN 978-3-489-59793-6.

JESSE, E. *Politischer Extremismus heute: Islamischer Fundamentalismus, Rechts- und Linksetremismus. Aus Politik und Zeitgeschichte*, 2001. No. 46. s. 3.

MARCH, L. *Parteien links der Sozialdemokratie in Europa. Vom Marxismus zum Mainstream? Internationale Politikanalyse*. Friedrich Ebert Stiftung, 2008. s. 3. ISBN 978-3-86872-000-6.

WOSHINSKY, O. *Explaining Politics: Culture, Institutions, and Political Behavior*. Oxon, England, UK; New York, USA: Routledge, 2008. s. 145-149. ISBN 978-0203933183.

ZARISKI, R. *Ethnic Extremism among Ethno Territorial minorities in Western Europe. Dimensions, Cause, and Institutional Response*. Comparative Politics, 1989. Vol. 21, No. 3, s. 253-254.

Seznam použitých internetových zdrojů

STRANA DEMOKRATICKÉHO SOCIALISMU. N. *Emancipace. Levice, radikalismus a extremismus [online]*. číslo 3, ročník 2001 [cit. 2018-01-07]. Dostupné z: http://www.sds.cz/docs/emancip/e2001_3.htm.

SEZNAM ZKRATEK

SSSR - Svaz sovětských socialistických republik

ČR - Česká republika

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam grafů

Graf 1: Pohlaví respondentů.	38
Graf 2: Věkové kategorie.	39
Graf 3: Současná socioekonomická situace.	41
Graf 4: Dosažené vzdělání.	42
Graf 5: Názor na obavy z rozšíření levicového extremismu v ČR jako hrozby pro demokratický stát.	43
Graf 6: Názor na současnou podobu komunismu.	45
Graf 7: Rozdíl mezi komunistickou praxí a teorií.	46
Graf 8: Střet mezi krajní pravicí a levicí.	48
Graf 9: Názor na komunismus.	50
Graf 10: Reakce na režim Josifa Stalina.	51
Graf 11: Názor na teorii marxismus a leninismus.	52

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
-----------------------------------	----------

Příloha A – Dotazník

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- ANO
- NE

2. Do jaké věkové kategorie spadáte?

- ročník 1993 - 2001
- ročník 1982 - 1992
- ročník 1971 - 1981
- ročník 1955 - 1970
- ročník 1954 a starší

3. Jaká je Vaše současná socioekonomická situace?

- Zaměstnaný/á, podnikatel, živnostník
- Nezaměstnaný
- Student
- Důchodce

4. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

- Základní
- Vyučen/a
- Středoškolské s maturitou
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

5. Máte obavy z rozšíření levicového extremismu v ČR jako hrozby pro demokratický stát?

- ANO
- NE

6. Vnímáte současnou podobu komunismu pozitivně?

- ANO

- NE

7. Vidíte rozdíl mezi komunistickou praxí a jeho teorií?

- ANO
- NE

8. Z jakého důvodu podle Vás dochází nejčastěji ke střetům mezi krajní pravicí a levicí?

- Rozpor kolektivismus vs. individualismus
- Rozdílný pohled na sociální zabezpečení občanů
- Rozpor zasahování státu do ekonomiky vs. nezasahování státu do ekonomiky (kapitalismus vs. antikapitalismus)

9. Je podle Vás komunismus mrtev?

- ANO
- NE

10. Odsuzujete režim Josifa Stalina, který má na svědomí životy milionů sovětských občanů?

- ANO
- NE

11. Myslíte si, že je teorie Karla Marxe (Marxismus) a Vladimíra Iljiče Lenina (Leninismus) přežitek?

- ANO
- NE

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Daniel Baďura

Obor: Evropská hospodářskosprávní studia

Forma studia: kombinovaná forma

Název práce: Levicový extremismus-komunismus

Rok: 2018

Počet stran textu bez příloh: 47

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 9

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 8

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: Doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D.